

به نام یزدان پاک

دایره المعارف تحلیلی حقوق

دکترین حقوق

حقوق جزای عمومی

تالیف و تحلیل و تحقیق

گروه مولفین پردازش

مقدمه تحلیلی بر روند آزمون‌های دکترای حقوق جزای عمومی (تحلیل ۶ سال اخیر و پیوند با کتاب دکترین حقوق جزای عمومی)

آزمون دکترای حقوق جزا و جرم‌شناسی در بازه شش‌ساله اخیر (۱۴۰۰ تا ۱۴۰۵) تحولی بنیادین و عمیق را پشت سر گذاشته است؛ به‌طوری‌که رویکرد طراحان سازمان سنجش از «سؤالات مبتنی بر حفظیات نصوص مواد قانونی» به سمت «تحلیل‌های ریاضی‌گونه از درجات مجازات‌ها، سناریوهای کارگاهی چندلایه و ارزیابی عمیق مکاتب فلسفی کیفر» دگرگون شده است. بر اساس مبانی تدوین‌شده در کتاب دکترین حقوق جزای عمومی پرد/زش، فهم نقشه مفهومی ذهن طراحان، لازمه توفیق و دستیابی به درصدهای بالا در این آزمون تخصصی است.

۱. کانون‌های پرتکرار و همیشگی آزمون (هسته سخت سوالات)

تحلیل ساختاری دفترچه‌های ۶ دوره اخیر نشان می‌دهد که چهار حوزه همواره سنگین‌ترین بار امتیازی را تشکیل داده‌اند:

- **دادرسی افتراقی و مسئولیت کیفری اطفال و نوجوانان (بخش ۲.۵.۲ کتاب):** این مبحث با ۱۸ تست، رکورددار مطلق تکرار بوده است؛ تمرکز مستمر بر شرایط بررسی رشد و کمال عقل در حدود و قصاص (ماده ۹۱)، قاعده آمره فقدان اثر کیفری محکومیت‌ها (ماده ۹۵) و سنجش‌های انطباق تدابیر تأمینی و تربیتی سنین مختلف (مواد ۸۸ و ۸۹) پای ثابت تمامی دوره‌ها از ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۵ بوده است.
- **نهادهای ارفاقی، واکنش‌های تعدیلی و سقوط کیفر (بخش‌های ۲.۱.۱ و ۲.۱.۲ کتاب):** نهادهای تعویق صدور حکم، تعلیق اجرای مجازات، آزادی مشروط و نظام نیمه‌آزادی با ۱۶ تست، هسته مرکزی سوالات را شکل داده‌اند؛ به‌ویژه کالبدشکافی ساختار تخلف از دستورهای مراقبتی و تفکیک تدابیر الزامی از اختیاری.
- **شرکت، معاونت و اسباب مسئولیت کیفری (بخش ۲.۳ کتاب):** با ۱۶ تست پرتکرار، به‌ویژه در موضوعات اکراه در قتل (ماده ۳۷۵)، به‌کارگیری افراد فاقد مسئولیت به عنوان ابزار مادی و سبب اقوی از مباشر (ماده ۱۲۸) و مداخله تقصیر مجنی‌علیه در تسبیب.
- **مسئولیت اشخاص حقوقی و ضوابط دادرسی آن (بخش ۲.۵.۱ کتاب):** با ۱۲ تست که در سه سال اخیر جهش معناداری یافته و همواره شرایط انتساب ماده ۱۴۳ و قرارهای تأمین قابل صدور برای اشخاص حقوقی را هدف گرفته است.

۲. چرخش‌های روش‌شناختی و تمایزات پارادایمی در روند طراحی سوالات

بررسی سیر تحول طراحی تست‌ها نشان‌دهنده سه چرخش روش‌شناختی بنیادین است:

- **گذار از نام‌گذاری درجات به پنهان‌سازی ریاضی حبس‌ها:** طراحان دیگر مستقیماً از واژگان «درجه شش» یا «درجه چهار» استفاده نمی‌کنند؛ بلکه با ارائه بازه‌های حبس (نظیر «حبس از ۶ ماه

تا ۲ سال» یا «حبس تا ۲ سال»، تسلط داوطلب را بر تبصره ۲ ماده ۱۹ (ملاک حداکثر قانونی) و انطباق سریع آن با نهادهای حقوقی می‌سنجند.

- **شکار سکوت‌ها و خلاءهای تقنینی در مقایسه نهادهای:** الگوی بارز دو سال اخیر (به‌ویژه دکتری ۱۴۰۴ و ۱۴۰۵)، تمرکز بر نقاط استثنایی و باگ‌های تقنینی است؛ چنان‌که در آزمون ۱۴۰۴ (سؤال ۱۰۳) سکوت قانون‌گذار در خصوص ضمانت اجرای نقض دستورها در نظام نیمه‌آزادی (ماده ۵۷) در تقابل با ضمانت اجرای مواد ۴۴، ۵۴ و ۶۱ ق.م.ا به موضوع آزمون بدل شد.

- **آمیختگی احکام ماهوی جزا با آیین دادرسی کیفری:** سؤالات جزای عمومی دیگر صرفاً از قانون مجازات مطرح نمی‌شوند، بلکه با احکام مرحله اجرای احکام کیفری پیوند خورده‌اند؛ نظیر تلاقی ماده ۵۴ ق.م.ا با تشریفات ماده ۵۴۱ ق.آ.د.ک در باب تفهیم حضوری و جواز جلب محکوم‌علیه.

۳. **بسامد دیدگاه اندیشمندان و مکاتب کیفری (مبحث ۲.۵.۳ کتاب)** در آزمون‌های دکتری، پابندی به مبانی فلسفی و مکاتب کیفری وزن ویژه‌ای دارد. در میان اندیشمندان و نظریه‌پردازان، آرا و دیدگاه‌های زیر بالاترین بسامد را به خود اختصاص داده‌اند:

- **جرمی بنتام و سزار بکاریا (مکتب کلاسیک و فایده‌گرایی):** با تأکید بر اصل سودمندی کیفر، بازدارندگی عام و تناسب رنج و لذت.

- **امانوئل کانت و ژوزف دومستر (مکتب عدالت مطلق و سزاگرایی اخلاقی):** تحلیل کیفر به عنوان غایت اخلاقی مستقل و کفاره گناه که در سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ عیناً با نقل جملات مشهور دومستر و کانت مورد سؤال قرار گرفت.

- **چزاره لمبروزو، انریکو فری و رافائل گاروفالو (مکتب تحقیق و اثباتی ایتالیا):** با محوریت مفاهیم حالت خطرناک، تمایز استعداد مجرمانه از انطباق اجتماعی و تقدم شخصیت بزهکار بر عمل مجرمانه.

- **مارک آنسل (دفاع اجتماعی نوین):** به عنوان مبنای نظری نهادهای فردی‌سازی قضایی نظیر تعویق صدور حکم، پرونده شخصیت و جایگزین‌های حبس.

۴. **دید استراتژیک برای مطالعه داوطلب دکتری** مطالعه برای آزمون دکتری نیازمند عبور از رویکرد تک‌ماده‌ای و اتخاذ «دیدگاه منظومه‌ای» است. داوطلب باید بر قواعد حاکم بر اصلاحات قانون کاهش مجازات حبس تعزیری (۱۳۹۹) مسلط باشد، مرزهای غیرقابل نفوذ تعزیرات منصوص شرعی (تبصره ۲ ماده ۱۱۵) و جرایم غیرعمدی ناشی از تقصیر (تبصره ۱ ماده ۱۱۵) را بشناسد و قادر باشد ارتباط ارگانیک میان میزان کیفر، نهادهای ارفاقی و آیین دادرسی کیفری را تحلیل کند؛ چارچوبی که کتاب *دکترین حقوق جزای عمومی پردازش* در تمامی فصول خود با فرمول‌های تحلیلی، جداول مرزبندی و جعبه‌های تله طراحان برای رسیدن به اوج آمادگی پی‌ریزی کرده است.

به نام یگانه دادرس خالق هستی

مقدمه

حقوق کیفری عمومی به مثابه ستون فقرات و هندسه بنیادین علوم جنایی، تجلی گاه تلاقی فلسفه اخلاق، حاکمیت قانون و کرامت انسانی است. در سال‌های اخیر، هم‌زمان با تصویب «قانون کاهش مجازات حبس تعزیری مصوب ۱۳۹۹» و بازنویسی گسترده مواد بنیادینی همچون مواد ۱۹، ۳۷، ۶۲، ۱۰۴، ۱۳۴ و ۱۳۷ قانون مجازات اسلامی، پیکره این شاخه علمی دستخوش تحولاتی بنیادین، دقیق و محاسباتی گشته است. از سوی دیگر، واکاوی روند سؤالات تخصصی درس حقوق جزای عمومی در آزمون‌های ورودی دوره دکتری دانشگاه‌ها در بازه ۶ سال اخیر (سال‌های ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۵) نشان می‌دهد که الگوی سنجش داوطلبان از سطح «آزمون‌های متکی بر حفظ نص مواد قانونی» عبور کرده و به سمت «مسائل کارگاهی، تحلیل‌های چندلایه ریاضی در تعیین مجازات، احراز دقیق صلاحیت‌های افتراقی مراجع قضایی و تعمیق در مکاتب فلسفی کیفر» دگرگون شده است. بر این مبنا، کتاب *دکترین حقوق جزای عمومی* از مجموعه «دایره‌المعارف تحلیلی حقوق» نشر پردازش، حاصل سال‌ها تدریس، پژوهش و بازکاوی نظام‌مند پرونده‌ها و آزمون‌های تخصصی است که برای نخستین بار با ساختاری کاملاً هدفمند، روش‌محور و تطبیقی در اختیار جامعه علمی، پژوهشگران، اساتید و داوطلبان آزمون دکتری قرار می‌گیرد.

۱. **روش‌شناسی تدوین و استانداردهای پژوهشی اثر** رویکرد مؤلفان در تدوین این اثر، بر تلفیق دقیق «قواعد جزایی ماهوی»، «آیین دادرسی و تشریفات اجرای احکام کیفری» و «دکترین فلسفی و جرم‌شناختی کیفر» استوار است. این مجموعه بر مبنای آخرین سرفصل‌های مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری برای دوره دکتری و با پوشش کامل مواد قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲، قانون تعزیرات ۱۳۷۵، قانون کاهش مجازات حبس تعزیری ۱۳۹۹، قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ با اصلاحات بعدی، قانون شوراهای حل اختلاف و تشکیل دادگاه‌های صلح ۱۴۰۲ و سایر قوانین خاص نگاشته شده است. شیوه ارائه مطالب در هر بخش، از یک معماری آموزشی پنج‌مرحله‌ای پیروی می‌کند:

- **کالبدشکافی ارکان عمومی و نص قانون:** تشریح ساختار مواد، واکاوی اصطلاحات، بازخوانی شروط الزامی و اختیاری و تبیین احکام آمره قانونی با اجتناب از اطاله کلام.
- **فرمول‌ها، قواعد استثنایی و کدهای طلایی:** تبدیل نصوص قانونی چندپهلوی جزا به الگوریتم‌ها و روابط تحلیلی-ریاضی قطعی (نظیر فرمول‌های سه‌گانه تعیین کیفر در تکرار جرم، محاسبات بازه تعویق، نصاب‌های آزادی مشروط و بسته‌های تخفیف درجات حبس) جهت تثبیت بدون خطای مفاهیم در ذهن داوطلب.

- **تطبیق با قوانین خاص، مقررات تکمیلی و آیین‌نامه‌های اجرایی:** بررسی پیوند مواد عام جزا با قوانین خاص نظیر قانون مبارزه با مواد مخدر، قاچاق کالا و ارز، تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء، اختلاس و کلاهبرداری و آیین‌نامه‌های مراقبت الکترونیک و سازمان زندان‌ها.

- **پیوند با رویه قضایی، آرای وحدت رویه و نظریات مشورتی اداره کل حقوقی:** بهره‌گیری موشکافانه از آخرین آرای هیئت عمومی دیوان عالی کشور و نظریات تفسیری قوه قضاییه برای روشن ساختن زوایای تاریک مواد و حل تعارضات ظاهری متون تقنینی.

- **جداول مقایسه‌ای مرزبندی نهادهای هم‌پوشان و جعبه تله‌های طراح:** ترسیم تفاوت‌های ماهوی نهادهای دارای تشابه ظاهری و کالبدشکافی شیوه طرح تست توسط طراحان سنجش برای خنثی‌سازی خطاهای تحلیلی داوطلب در جلسه آزمون.

۲. **تحلیل آماری، بودجه‌بندی و وزن راهبردی مباحث در ۶ سال اخیر (۱۴۰۰ تا ۱۴۰۵)** تیم تألیف با ارزیابی خطبه‌خط دفترچه‌های آزمون دکتری ۶ دوره اخیر (شامل رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی کد ۲۱۵۵ و آزمون‌های تجمیعی حقوق کد ۲۱۵۴)، نقشه توزیع فراوانی و وزن بارمی سرفصل‌های حقوق جزای عمومی را به‌دقت استخراج نموده است. داده‌های حاصله، اولویت‌های راهبردی زیر را برای سازمان‌دهی زمان مطالعه مشخص می‌سازد:

- **کانون اول: دادرسی افتراقی و مسئولیت کیفری اطفال و نوجوانان (بخش ۲.۵.۲ / ۱۸ تست):** پرتکرارترین کانون آزمونی که اختصاص به رده‌بندی پاسخ‌های تأمینی-تربیتی سنین ۹ تا ۱۸ سال، دکترین رشد کیفری و منع اعدام زیر ۱۸ سال در حدود و قصاص (ماده ۹۱) و قاعده آمره مصونیت از سوءپیشینه کیفری (ماده ۹۵) دارد.

- **کانون دوم: نهادهای ارفاقی، واکنش‌های تعدیلی و سقوط کیفر (بخش ۲.۱ / ۱۶ تست):** تحلیل ساختار تعویق صدور حکم، تعلیق اجرای مجازات، آزادی مشروط و نظام نیمه‌آزادی، ارزیابی شرایط تخلف از دستورهای مراقبتی و تفکیک تدابیر عام ماده ۴۲ از تدابیر خاص ماده ۴۳.

- **کانون سوم: شرکت، معاونت و اسباب مسئولیت کیفری (بخش ۲.۳ / ۱۶ تست):** بررسی ارکان مادی و روانی مداخله شرکا و معاونان، مسئولیت ناشی از به‌کارگیری ابزار مادی (ماده ۱۲۸)، مسئولیت در اکراه بر قتل (ماده ۳۷۵) و چگونگی توزیع ضمان در اجتماع اسباب و مباحثان.

- **کانون چهارم: عنصر مادی، مراحل تکوین جرم، شروع به جرم و علیت (بخش ۲.۴ / ۱۴ تست):** تبیین مرز عملیات مقدماتی از اجرایی، فرمول‌های سه‌گانه شروع به جرم (ماده ۱۲۲)، جرم محال و عقیم، گونه‌شناسی جرایم آنی، مستمر و استمرار یافته و نظریه‌های رابطه سببیت.
- **کانون پنجم: مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی و قراردادهای تأمین (بخش ۲.۵.۱ / ۱۲ تست):** بررسی شرایط انتساب بزه طبق ماده ۱۴۳، رژیم کیفرهای مالی و غیرمالی مستقل (ماده ۲۰)، احکام انحلال و مصادره و قواعد قراردادهای تأمین کیفری مختص اشخاص حقوقی در دادسرا.
- **کانون ششم: تخفیف قضایی، معافیت و توبه (بخش ۲.۱.۳ / ۸ تست):** انطباق فرمول‌های تقلیل و تبدیل حبس در ماده ۳۷ اصلاحی، اثبات ریاضی امتناع معافیت در درجه ۵ و موانع مطلق توبه در جرایم غیر عمدی و تعزیرات منصوص شرعی.
- **کانون هفتم: قواعد تعدد، تکرار و مجازات‌های تکمیلی/تبعی (بخش ۲.۲ / ۱۲ تست):** اجرای مجازات اشد در تعدد مادی و معنوی (مواد ۱۳۱ و ۱۳۴)، ضوابط تشدید بر مبنای ماده ۱۳۷ اصلاحی و محرومیت‌های اجتماعی دائم و موقت (مواد ۲۵ و ۲۶).
- **کانون هشتم: مبانی فلسفی کیفر و مکاتب حقوق جزا (بخش ۲.۵.۳ / ۵ تست):** کانون اختصاصی مقطع دکتری با محوریت اندیشه‌های بن‌تام، بکاریا، کانت، دومستر، لمبروزو، گاروفالو و مکتب دفاع اجتماعی نوین.

۳. آسیب‌شناسی تغییر الگوهای طراحان سؤال و راهبردهای تسلط بر آزمون بررسی سیر تاریخی تست‌ها گویای سه تحول اساسی در ذهنیت طراحان است که کتاب حاضر مستقیماً به مقابله با آنها برخاسته است: نخست، «استتار درجات تعزیری در قالب میزان حبس»؛ طراحان از بیان نام درجه مجازات خودداری کرده و با طرح مجازات‌هایی نظیر «حبس از ۶ ماه تا ۲ سال» یا «حبس تا ۲ سال»، تسلط داوطلب را بر تبصره ۲ ماده ۱۹ (ملاک حداکثر قانونی) می‌سنجند. در این کتاب با ارائه قواعد طلایی محاسباتی، شیوه تبدیل بی‌درنگ مدت حبس به درجات ۱ تا ۸ آموزش داده شده است. دوم، «تمرکز بر سکوت‌ها و خلاءهای قانون‌گذاری»؛ در سال‌های اخیر پرسش‌هایی هدفمند پیرامون مواردی که قانون‌گذار در خصوص ضمانت اجرا سکوت نموده (همچون فقدان ضمانت اجرای تخلف از دستورها در نظام نیمه‌آزادی ماده ۵۷ در مقایسه با مواد ۴۴ و ۵۴) مطرح شده است که کالبدشکافی تحلیلی این خلاءها در متن کتاب داوطلب را از افتادن در دام این گزینه‌ها مصون می‌دارد. سوم، «پیوند ارگانیک قواعد ماهوی با دادرسی و اجرای احکام»؛ مسائلی که تلاقی تصمیمات ماهوی دادگاه را با وظایف قاضی اجرای احکام (مانند ماده ۵۴۱ ق.آ.د.ک در باب تفهیم حضوری و دستور جلب در احکام تعلیقی) به تصویر می‌کشند.

۴. بخش‌های تکمیلی و راهنمای استفاده از کتاب این اثر برای پاسخ به تمام نیازهای داوطلبان به ابزارهای تکمیلی زیر تجهیز شده است:

- بانک سؤالات دکتری سنوات اخیر به همراه تحلیل پاسخ: پس از هر درسنامه، تمامی سؤالات مرتبط با آن مبحث از آزمون‌های ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۵ عیناً درج شده و با تشریح جامع علل رد گزینه‌ها و انطباق با قواعد، مورد پاسخ‌گویی قرار گرفته است.
- تست‌های تألیفی شبیه‌سازی آزمون دکتری آتی: در پایان هر مبحث، سناریوهای کارگاهی مبتنی بر آخرین اصلاحات و پیش‌بینی ایده‌های نوآورانه طراحان طراحی شده تا سنجش در سطحی بالاتر از آزمون‌های گذشته انجام گیرد.
- آزمون جامع شبیه‌سازی حقوق جزای عمومی: تدوین آزمونی استاندارد با بودجه‌بندی منطبق بر آزمون سراسری دکتری جهت خودآزمایی پایانی و سنجش مدیریت زمان.
- نمایه تحلیلی-موضوعی (Index): فهرست دقیق الفبایی در انتهای کتاب که دسترسی پژوهشگران و داوطلبان را به تمام مفاهیم، اصطلاحات، نهادها و نظریه‌پردازان در صفحات مختلف کتاب میسر می‌سازد.
- فهرست مراجع رسمی بر پایه استاندارد APA: تدوین یکپارچه تمام قوانین، مقررات، آرای وحدت رویه، نظریات مشورتی، منابع فقهی و مآخذ علمی به کاررفته در متن کتاب جهت اعتباربخشی علمی و استفاده‌های پژوهشی.

این اثر فراتر از یک درسنامه صرف، نقشه جامعی است برای عبور از موانع تحلیلی آزمون دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی؛ اثری که می‌کوشد داوطلب را از «خواننده متون جزایی» به «تحلیل‌گر استدلال‌های کیفری» ارتقا بخشد. امید است این اثر گامی استوار در ارتقای دانش حقوقی فرزندان این مرزوبوم و توفیق علمی داوطلبان فرهیخته تحصیلات تکمیلی باشد.

گروه مؤلفین پردازش — دایره‌المعارف تحلیلی دکترین حقوق

فهرست مطالب

بخش ۲.۱: نهادهای ارفاقی، واکنش‌های تعدیلی و سقوط کیفر

۹	۲.۱.۱: تعویق صدور حکم و تعلیق اجرای مجازات (مواد ۴۰ الی ۵۵ ق.م.ا).....
۹	۲.۱.۱.۱: قلمرو، درجات و ضوابط تعویق صدور حکم.....
۱۶	۲.۱.۱.۲: تفکیک دقیق تدابیر الزامی از اختیاری در تعویق مراقبتی.....
۲۳	۲.۱.۱.۳: ضمانت اجرای نقض دستورها در تعویق مراقبتی (ماده ۴۴).....
۳۰	۲.۱.۱.۵: ضمانت اجرای تخلف از دستورهای تعلیق مراقبتی (ماده ۵۴).....
۳۷	۲.۱.۱.۶: تشریفات اجرای تعلیق و تعویق در دادسرا (ماده ۵۴۱ ق.آ.د.ک).....
۴۵	۲.۱.۲: آزادی مشروط، نظام نیمه‌آزادی و مراقبت‌های الکترونیکی.....
۴۵	۲.۱.۲.۱: ارکان و نصاب‌های آزادی مشروط (مواد ۵۸ الی ۶۳).....
۵۱	۲.۱.۲.۲: ضمانت اجرای تخلف از شروط آزادی مشروط (ماده ۶۱).....
۵۸	۲.۱.۲.۳: نظام نیمه‌آزادی و نظارت سامانه‌های الکترونیکی (مواد ۵۶ و ۵۷).....
۶۴	۲.۱.۲.۴: پیوند آزادی مشروط با مجازات‌های تکمیلی و نظارت الکترونیکی.....
۷۲	۲.۱.۳: توبه مسقط، معافیت از کیفر و تخفیف قضایی کیفر.....
۷۲	۲.۱.۳.۱: توبه در تعزیرات و استثنائات قطعی آن (مواد ۱۱۴ و ۱۱۵).....
۷۸	۲.۱.۳.۲: کالبدشکافی تطبیقی معافیت از کیفر.....
۸۵	۲.۱.۳.۳: فرمول‌های تخفیف قضایی درجات حبس تعزیری (ماده ۳۷ اصلاحی ۱۳۹۹).....
۹۲	۲.۱.۳.۴: مجازات‌های جایگزین حبس (مواد ۶۴ الی ۸۷ ق.م.ا).....

بخش ۲.۲: قواعد تعدد، تکرار، تشدید و مجازات‌های تکمیلی/تبعی

۱۰۲	۲.۲.۱: رژیم تکرار جرم در پرتو تحولات قانون کاهش حبس ۱۳۹۹ (ماده ۱۳۷).....
۱۰۲	۲.۲.۱.۱: شرایط سه‌گانه انطباق تکرار جرم.....
۱۰۹	۲.۲.۱.۲: فرمول ریاضی تعیین کیفر در تکرار جرم.....
۱۱۵	۲.۲.۱.۳: تکرار در جرایم خاص و سناریوهای تلفیقی (جرایم رانندگی توأم با فوت و صدمه).....
۱۲۳	۲.۲.۲: رژیم تعدد جرم و اجرای مجازات اشد (ماده ۱۳۴ اصلاحی ۱۳۹۹).....
۱۲۳	۲.۲.۲.۱: تعدد مادی در جرایم تعزیری مشابه و مختلف.....
۱۳۰	۲.۲.۲.۲: تعدد معنوی (اعتباری) و تعدد نتیجه (ماده ۱۳۱).....

- ۲.۲.۳: رژیم مجازات‌های تکمیلی و تبعی (مواد ۲۳ الی ۲۶ ق.م.ا)..... ۱۳۹
- ۲.۲.۳.۱: مجازات تکمیلی (ماده ۲۳)..... ۱۳۹
- ۲.۲.۳.۲: مجازات تبعی و آثار قطعی محکومیت (ماده ۲۵)..... ۱۴۶
- ۲.۲.۳.۳: حقوق بنیادین و محرومیت‌های دائمی (ماده ۲۶)..... ۱۵۳

بخش ۲.۳: مشارکت، معاونت و اسباب مسئولیت کیفری

- ۲.۳.۱: شرکت در جرم و قواعد مسئولیت اشتراکی (ماده ۱۲۵ ق.م.ا)..... ۱۶۱
- ۲.۳.۱.۱: ارکان مادی و روانی شرکت در جرم..... ۱۶۱
- ۲.۳.۱.۲: نحوه توزیع ضمان و دیات میان شرکا و اسباب متعدد..... ۱۶۹
- ۲.۳.۲: معاونت در جرم و مصادیق استثنایی (مواد ۱۲۶ و ۱۲۷ ق.م.ا)..... ۱۷۷
- ۲.۳.۲.۱: ارکان عمومی و مصادیق انحصاری معاونت (ماده ۱۲۶ ق.م.ا)..... ۱۷۷
- ۲.۳.۲.۲: فرمول عمومی تعیین کیفر معاونت در تعزیرات (ماده ۱۲۷ ق.م.ا)..... ۱۸۴
- ۲.۳.۲.۳: استثنائات قانونی معاونت و جرم‌انگاری‌های مستقل..... ۱۹۰
- ۲.۳.۳: سبب اقوی از مباشر، اکراه و سوءاستفاده از افراد فاقد مسئولیت..... ۱۹۹
- ۲.۳.۳.۱: به‌کارگیری افراد فاقد مسئولیت کیفری به عنوان ابزار مادی (ماده ۱۲۸ ق.م.ا)..... ۱۹۹
- ۲.۳.۳.۲: رژیم حقوقی اکراه در قتل عمد (ماده ۳۷۵ ق.م.ا)..... ۲۰۶
- ۲.۳.۳.۳: اکراه، اجبار و اضطرار در سایر جرایم تعزیری..... ۲۱۴
- ۲.۳.۴: مسئولیت ناشی از رفتار دیگری و خطای سازمانی..... ۲۲۲
- ۲.۳.۴.۱: مسئولیت کارفرما، مربی، مدیر مسئول نشریه و سرپرست کارگاه..... ۲۲۲

بخش ۲.۴: ارکان جرم، مراحل تکوین، علیت و موانع انتساب

- ۲.۴.۱: شروع به جرم، جرم عقیم و جرم محال (ماده ۱۲۲ ق.م.ا)..... ۲۳۱
- ۲.۴.۱.۱: مرزبندی عملیات اجرایی از اقدامات مقدماتی و فرمول‌های سه‌گانه تعیین مجازات..... ۲۳۱
- ۲.۴.۱.۲: جرم‌انگاری استثنایی شروع به اجرا در مقام جرم تام و مطلق..... ۲۳۹
- ۲.۴.۱.۳: جرم محال مادی و حکمی (استحاله موضوعی و ابزاری در پرتو تبصره ماده ۱۲۲)..... ۲۴۶
- ۲.۴.۲: گونه‌شناسی رفتار مجرمانه، عنصر مادی و رابطه علیت..... ۲۵۵
- ۲.۴.۲.۱: جرایم مبتنی بر ترک فعل و سطوح مسئولیت..... ۲۵۵
- ۲.۴.۲.۲: جرایم آنی، مستمر و استمرار یافته (آثار چهارگانه حقوقی)..... ۲۶۳
- ۲.۴.۲.۳: نظریه‌های رابطه سببیت، اسباب طولی/عرضی و مداخله تقصیر مجنی‌علیه..... ۲۷۱

- ۲۴۳: عنصر روانی، جهل حکمی/موضوعی و رافعان انتساب..... ۲۸۰
- ۲۴۳.۱: تفکیک سوءنیت عام از سوءنیت خاص، قصد نتیجه، انگیزه و خطای جزایی..... ۲۸۰
- ۲۴۳.۲: رژیم جهل حکمی و موضوعی (ماده ۱۵۵ ق.م.ا.)..... ۲۸۷
- ۲۴۳.۳: قلمرو کاربردی قاعده درء (ماده ۱۲۰ ق.م.ا.)..... ۲۹۶

بخش ۲.۵: اشخاص حقوقی، دادرسی اطفال و مکاتب کیفری

- ۲.۵.۱: مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی (مواد ۲۰ الی ۲۲ و ۱۴۳ ق.م.ا.)..... ۳۰۴
- ۲.۵.۱.۱: شرایط سه‌گانه انتساب جرم به شخص حقوقی (ماده ۱۴۳ ق.م.ا.)..... ۳۰۴
- ۲.۵.۱.۲: جدول کیفرهای اختصاصی اشخاص حقوقی (ماده ۲۰ ق.م.ا.)..... ۳۱۱
- ۲.۵.۱.۳: شرایط استثنایی انحلال و مصادره کل اموال ۳۲۱
- ۲.۵.۱.۴: نمایندگی اشخاص حقوقی در دادرسی کیفری و قرارهای تأمین..... ۳۲۹
- ۲.۵.۲: دادرسی افتراقی و مسئولیت اطفال و نوجوانان (مواد ۸۸ الی ۹۵ ق.م.ا.)..... ۳۳۸
- ۲.۵.۲.۱: رده‌بندی سنی پاسخ‌های کیفری و تدابیر تأمینی-تربیتی..... ۳۳۸
- ۲.۵.۲.۲: قاعده آمره فقدان اثر کیفری (ماده ۹۵ ق.م.ا.) و مصونیت از سوءپیشینه..... ۳۴۶
- ۲.۵.۲.۳: اعمال ماده ۹۱ در حدود و قصاص نوجوانان (دکترین رشد کیفری و تبدیل کیفر)..... ۳۵۴
- ۲.۵.۳: فلسفه مجازات، مبانی اخلاقی و مکاتب حقوق جزا..... ۳۶۳
- ۲.۵.۳.۱: مکتب کلاسیک و فایده‌گرایی کیفری (سزار بکاریا و جرمی بنتام)..... ۳۶۳
- ۲.۵.۳.۲: مکتب عدالت مطلق و سزاگرایی اخلاقی (امانوئل کانت و ژوزف دو مستر)..... ۳۷۱
- ۲.۵.۳.۳: مکتب تحقیقی (پوزیتیویستی) ایتالیا..... ۳۷۹
- ۲.۵.۳.۴: تطبیق تاریخی و تحلیلی اهداف چهارگانه کیفر..... ۳۸۷
- آزمون جامع شبیه‌سازی حقوق جزای عمومی (ویژه آزمون دکتری)..... ۳۹۵
- شناسنامه و جدول کلید پاسخ‌های آزمون جامع..... ۴۰۸

بخش ۲.۱:

**نهادهای ارفاقی، واکنش‌های
تعدیلی و سقوط کیفر**

۲.۱.۱: تعویق صدور حکم و تعلیق اجرای مجازات (مواد ۴۰ الی ۵۵

ق.م.۱)

۲.۱.۱.۱: قلمرو، درجات و ضوابط تعویق صدور حکم

کالبدشکافی ارکان عمومی، نص قانون

ماده ۴۰ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ رکن رکن نهاد تعویق صدور حکم است: «در جرائم موجب مجازات‌های تعزیری درجه شش تا هشت، دادگاه می‌تواند پس از احراز مجرمیت متهم با ملاحظه وضعیت فردی، خانوادگی و اجتماعی و سوابق و اوضاع و احوالی که موجب ارتکاب جرم گردیده است در صورت وجود شرایط زیر صدور حکم را به مدت شش ماه تا دو سال به تعویق اندازد: الف- وجود جهات تخفیف، ب- پیش‌بینی اصلاح مرتکب، پ- جبران ضرر و زیان یا برقراری ترتیبات جبران آن، ت- فقدان سابقه محکومیت کیفری مؤثر. تبصره- محکومیت مؤثر، محکومیتی است که محکوم را به تبع اجرای حکم، بر اساس ماده (۲۵) این قانون از حقوق اجتماعی محروم می‌کند.» رکن مادی و آیین دادرسی صدور قرار: بر خلاف تعلیق اجرای مجازات که پس از تعیین کیفر و انشای دادنامه محکومیت صورت می‌پذیرد، در تعویق صدور حکم، قاضی به نقطه «احراز مجرمیت» می‌رسد اما از «انشای کیفر» امتناع کرده و دادرسی را در مرحله ثبوت گناهکاری متوقف می‌سازد. ماهیت این تصمیم «قرار» است نه «حکم»؛ بنابراین اثر قاطع دعوا را تا پایان دوره تعویق معلق می‌گذارد. مدت تعویق کف و سقف مشخص دارد: حداقل شش ماه و حداکثر دو سال. تفکیک تعویق ساده از مراقبتی: طبق ماده ۴۱ ق.م.ا، تعویق صدور حکم به دو شکل انشا می‌شود: ۱- تعویق ساده که در آن مرتکب صرفاً متعهد می‌گردد در مدت تعیین‌شده به وسیله دادگاه مرتکب جرمی نشود و از نحوه رفتار خود گزارش دهد؛ ۲- تعویق مراقبتی که در آن علاوه بر تعهد عام به عدم ارتکاب بزه، مرتکب ملزم به رعایت تدابیر الزامی ماده ۴۲ و در صورت صلاحدید دادگاه، دستورات اختیاری ماده ۴۳ ق.م.ا خواهد بود. رکن تقارن جبران ضرر و زیان: بند «پ» ماده ۴۰ از شروط بنیادین صدور قرار است. قانون‌گذار قائل به ترتب دوگانه است: جبران واقعی و عینی خسارت یا برقراری ترتیبات جبران (نظیر توافق بر اقساط یا معرفی مال). دادگاه حق ندارد با وجود جهات تخفیف و پیش‌بینی اصلاح، بدون تعیین تکلیف حقوق بزه‌دیده به تعویق حکم اقدام کند. قلمرو شمول و انصراف قطعی: دامنه اعمال تعویق منحصرأ «تعزیرات نامنصوص درجه شش تا هشت» است. این نهاد در حدود، قصاص و دیات مطلقاً راه ندارد. در خصوص «تعزیرات منصوص شرعی» بر پایه تبصره ۲ ماده ۱۱۵ ق.م.ا، تعویق صدور حکم ممنوع است. همچنین طبق ماده ۴۷ ق.م.ا و قوانین خاص، جرایمی نظیر جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی، جرایم اقتصادی بالای ۱۰۰ میلیون تومان، کلاهبرداری سازمان‌یافته، و قاچاق کالاهای ممنوعه و سازمان‌یافته از مدار تعویق خارج هستند.

تحلیل روند طراحان آزمون دکتری (۱۴۰۰ تا ۱۴۰۵)

بررسی تست‌های ۶ دوره گذشته نشان می‌دهد که نگاه طراحان سنجش پیرامون ماده ۴۰ از سؤالات تعریفی و سطحی گذر کرده و بر سه گلوگاه تحلیلی متمرکز شده است: اول؛ تست‌های سنجش مرز درجات. طراحان با

ترکیب مجازات‌های معین حبس (مثلاً حبس ۶ ماه تا ۲ سال که معادل درجه ۶ است) با نهاد تعویق، تسلط داوطلب را بر مرز شمول تعویق (درجات ۶ تا ۸) در تقابل با تعلیق مجازات (درجات ۳ تا ۸) می‌سنجند. دوم؛ سنجش پیوند تعویق صدور حکم با معافیت از کیفر. در آزمون ۱۴۰۴ (سؤال ۱۰۰ دفترچه / ۳۵ کتاب)، طراح روی این نکته دست گذاشته است که معافیت از کیفر مستقیم صرفاً مخصوص درجات ۷ و ۸ است (ماده ۳۹)، اما از طریق راهروی تعویق صدور حکم (ماده ۴۵)، جرایم درجه ۶ نیز می‌توانند نهایتاً به معافیت از کیفر ختم شوند، در حالی که درجات ۱ تا ۵ تحت هیچ شرایطی امکان صدور معافیت ندارند. سوم؛ ترکیب تعویق با جرایم خاص و سن مرتکب. سنجش قابلیت تعویق در جرایم کارمندان دولت، اطفال و نوجوانان و تفکیک ممنوعیت‌های ماده ۴۷ ق.م.ا از مواد قانونی عام.

فرمول‌ها و قواعد استثنایی

ردیف	عنوان قاعده	ضابطه و فرمول تحلیلی	استثنا و تله آزمونی
۱	قلمرو درجات تعویق	صرفاً جرایم تعزیری درجه ۶، ۷ و ۸ مشمول تعویق هستند.	درجات ۱ تا ۵ تعزیری مطلقاً مشمول تعویق نمی‌شوند و قرار صادره باطل است.
۲	ضابطه سابقه کیفری	صرفاً فقدان «محکومیت کیفری مؤثر» (ماده ۲۵ ق.م.ا) شرط است.	محکومیت‌های غیرمؤثر مانع تعویق صدور حکم نخواهند بود.
۳	نسبت تعویق با معافیت	معافیت مستقیم فقط در درجات ۷ و ۸ است (ماده ۳۹)؛ اما معافیت تعویقی شامل درجات ۶ تا ۸ می‌شود (ماده ۴۵).	صدور حکم به معافیت از کیفر در درجات ۱ تا ۵ تحت هیچ شرایطی ممکن نیست.

قاعده طلایی ۱ (محاسبه درجه): تعویق صدور حکم = درجات {۶، ۷، ۸}.

قاعده طلایی ۲ (سابقه کیفری): شرط مانع = سابقه محکومیت مؤثر؛ سابقه غیرمؤثر = فاقد مانع قانونی.

قاعده طلایی ۳ (معافیت از کیفر): معافیت مستقیم (ماده ۳۹) = درجات ۷ و ۸؛ معافیت غیرمستقیم (ماده ۴۵) = درجات ۶، ۷ و ۸؛ درجات ۱ تا ۵ = معافیت مطلقاً ممتنع.

تطبیق با قوانین خاص، اصلاحات نوین و مقررات تکمیلی

قانون کاهش مجازات حبس تعزیری (۱۳۹۹): با تقلیل مجازات برخی جرایم (مانند کاهش حبس کلاهبرداری زیر ۱۰۰ میلیون تومان به ۱ تا ۳.۵ سال که درجه ۴ محسوب می‌شود)، برخی تصور کردند این جرایم مشمول تعویق شده‌اند؛ اما تا زمانی که کف مجازات به درجه ۶ نرسد، تعویق ممنوع است. در سرقت‌های خرد موضوع

ماده ۱۰۴ اصلاحی که حبس به ۳ ماه تا ۱.۵ سال (درجه ۶) تقلیل یافته، در صورت وجود سایر شرایط، صدور قرار تعویق حکم ممکن است. قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز: بر اساس نص صریح ماده ۶۰ این قانون، صدور قرار تعویق صدور حکم، تعلیق تعقیب و معافیت از کیفر در جرایم قاچاق کالاهای ممنوعه و جرایم سازمان‌یافته موضوع این قانون مطلقاً ممنوع است. قانون شوراهای حل اختلاف و تأسیس دادگاه‌های صلح (۱۴۰۲): با واگذاری رسیدگی به جرایم تعزیری درجه ۷ و ۸ به دادگاه صلح (بند الف ماده ۱۲)، قاضی دادگاه صلح این اختیار را دارد که رأساً در این درجات مبادرت به صدور قرار تعویق صدور حکم نماید.

پیوند با آرای وحدت رویه و نظریات مشورتی اداره کل حقوقی

رای وحدت رویه شماره ۷۶۴ هیئت عمومی دیوان عالی کشور: تعیین مدت تعویق صدور حکم، تعلیق اجرای مجازات و آزادی مشروط به کمتر از حداقل یا بیشتر از حداکثر مقرر در قانون جایز نیست؛ بنابراین تعیین مدت تعویق کمتر از ۶ ماه یا بیش از ۲ سال فاقد محمل قانونی و موجب نقض رأی است. نظریه مشورتی شماره ۲۱۴/۹۴/۷ اداره کل حقوقی قوه قضاییه: تعویق صدور حکم در مرحله تجدیدنظر نیز در صورتی که دادگاه بدوی بدان توجه نکرده باشد، با توجه به اطلاق صلاحیت‌های دادگاه تجدیدنظر و اختیارات تخفیفی، قابل اعمال از سوی دادگاه تجدیدنظر استان است. مبانی مکاتب کیفری: نهاد تعویق صدور حکم ترجمان مکتب «دفاع اجتماعی نوین» (مارک آنسل) و فردی‌سازی قضایی کیفر است. از منظر فلسفه کیفر، تعویق صدور حکم بازتاب مکتب «فایده‌گرایی» است که در آن فایده پرهیز از الصاق برچسب مجرمانه (نظریه برچسب‌زنی) بر سود تحمیل کیفر ترجیح داده می‌شود.

جداول مقایسه‌ای مرزبندی نهادهای هم‌پوشان

شاخص مقایسه‌ای	تعویق صدور حکم (ماده ۴۰)	تعلیق اجرای مجازات (ماده ۴۶)	معافیت از کیفر مستقیم (ماده ۳۹)
مقطع صدور تصمیم	پس از احراز مجرمیت و پیش از انشای کیفر	پس از انشای کامل حکم محکومیت و کیفر	هم‌زمان با صدور رأی ماهوی دادگاه بدوی
شکل تصمیم قضایی	قرار قضایی اعدادی/موقوف‌کننده	دادنامه و رأی تعلیقی (حکم)	حکم قطعی معافیت از تحمل مجازات
درجات مجازات مشمول	درجات ۶، ۷ و ۸ تعزیری	درجات ۳ تا ۸ تعزیری	منحصراً درجات ۷ و ۸ تعزیری
بازه زمانی	۶ ماه تا ۲ سال	۱ تا ۵ سال	فاقد بازه زمانی

شاخص مقایسه‌ای	تعویق صدور حکم (ماده ۴۰)	تعلیق اجرای مجازات (ماده ۴۶)	معافیت از کیفر مستقیم (ماده ۳۹)
آزمایشی			(خروج دائمی و فوری)
وضعیت ضرر و زیان	جبران واقعی یا برقراری ترتیبات پرداخت	جبران خسارت یا اخذ تأمین متناسب	گذشت شاکی یا جبران کامل خسارت
نتیجه تخلف از دستورها	افزایش ۱ تا ۲ سال به مدت تعویق یا لغو قرار	افزایش ۱ تا ۲ سال به مدت تعلیق یا اجرای کیفر	سالبه به انتفای موضوع (حکمی لغو نمی‌شود)
سرانجام دوره بدون نقض	صدور حکم به معافیت از کیفر یا تعیین کیفر	بی‌اثر شدن قطعی محکومیت کیفری	تبرئه کیفری و ثبت بدون اثر در سجل

جعبه تله‌های طراح و تکنیک‌های تست‌زنی

تله اول؛ بازی با واژه «سابقه کیفری»: طراح در گزینه‌ها عنوان می‌کند: «متهم فاقد هرگونه سابقه محکومیت کیفری باشد». این گزاره باطل است؛ زیرا شرط ماده ۴۰ «فقدان سابقه محکومیت کیفری مؤثر» (محروم‌کننده از حقوق اجتماعی ماده ۲۵) است، نه فقدان مطلق سابقه کیفری. تله دوم؛ اختلاط درجات تعویق و تعلیق: تعویق مال درجات ۶ تا ۸ است؛ تعلیق مال درجات ۳ تا ۸ است. طراح برای فریب داوطلب، مجازات حبس درجه ۵ (مثلاً حبس ۳ سال) را در سناریو می‌آورد و امکان تعویق آن را مطرح می‌سازد که عقلاً و قانوناً ممتنع است. تله سوم؛ تله معافیت مستقیم در درجه ۶: طراح می‌پرسد در کدام درجه حکم معافیت مستقیماً امکان صدور ندارد؟ داوطلب ناآگاه تصور می‌کند چون معافیت از تعویق ناشی می‌شود و تعویق درجه ۶ دارد، پس معافیت مستقیم درجه ۶ هم داریم. معافیت مستقیم (ماده ۳۹) فقط درجات ۷ و ۸ است. یادیار طلایی: «تعویق صدور حکم، قفل طلایی درجات ۶ تا ۸ است؛ کلیدش تعهد و دستمزدش پایان با معافیت است».

بانک سؤالات آزمون دکتری ۶ سال اخیر

۱. حکم به معافیت از کیفر در جرایم مستوجب کدام مجازات تحت شرایط قانونی هیچگاه امکان صدور ندارد؟ (دکتری ۱۴۰۴ - سوال ۱۰۰ دفترچه / ۳۵ کتاب پردازش)

- (۱) حبس درجه ۶ (۲) شلاق درجه ۶ (۳) حبس یا شلاق درجه ۷ (۴) جزای نقدی درجه ۵
- موضوع سؤال: قلمرو و انطباق نهاد معافیت از کیفر مستقیم (ماده ۳۹) و غیرمستقیم (ماده ۴۵) ناشی از تعویق صدور حکم) با درجات مجازات تعزیری.

- پاسخ تشریحی: طبق ماده ۳۹ ق.م.ا، دادگاه می‌تواند در جرایم تعزیری درجه ۷ و ۸ مستقیماً حکم به معافیت از کیفر صادر کند. از سوی دیگر طبق مواد ۴۰ و ۴۵ ق.م.ا، در جرایم تعزیری درجات ۶ تا ۸ دادگاه می‌تواند صدور حکم را به تعویق اندازد و پس از انقضای مدت تعویق، حکم به معافیت از کیفر صادر نماید. بنابراین جرایم درجه ۶، ۷ و ۸ چه مستقیماً و چه از طریق نهاد تعویق صدور حکم، امکان رسیدن به معافیت از کیفر را دارند. اما مجازات درجه ۵ (از جمله جزای نقدی درجه ۵) نه مشمول ماده ۳۹ است و نه مشمول تعویق صدور حکم ماده ۴۰؛ بنابراین صدور حکم به معافیت از کیفر برای آن هیچ‌گاه امکان‌پذیر نبوده و گزینه ۴ صحیح است.

۲. در تعویق مراقبتی تعیین کدام تدبیر زیر توسط دادگاه صادر کننده قرار تعویق الزامی است؟
(دکتری ۱۴۰۴ - سوال ۱۰۲ دفترچه / ۳۷ کتاب پردازش)

(۱) پرداخت نفقه افراد واجب‌النفقه (۲) درمان بیماری یا ترک اعتیاد (۳) اعلام هرگونه تغییر اقامتگاه به مددکار اجتماعی (۴) خودداری از فعالیت حرفه‌ای مرتبط با جرم ارتكابی

- موضوع سؤال: تفکیک مرزهای تدابیر الزامی ماده ۴۲ از دستورات اختیاری ماده ۴۳ در قرار تعویق مراقبتی.

- پاسخ تشریحی: مقنن در ماده ۴۲ ق.م.ا تدابیری را به عنوان هسته الزامی نظارت پیش‌بینی کرده که دادگاه در صورت صدور قرار تعویق مراقبتی، مکلف به گنجاندن آن‌هاست. بند «پ» ماده ۴۲ صراحتاً مقرر می‌دارد: «اعلام هرگونه تغییر شغل، اقامتگاه یا جابه‌جایی در مدت تعویق به مددکار اجتماعی» الزامی است. دستورات مندرج در سایر گزینه‌ها مربوط به ماده ۴۳ ق.م.ا بوده که دادگاه در تعیین یک یا چند مورد از آن‌ها مخیر است. بنابراین گزینه ۳ پاسخ صحیح است.

۳. پدر یک طفل در اثر بی‌توجهی و سهل‌انگاری باعث فوت طفل می‌شود. در صورتی که مجازات تعزیری این جرم تا حداقل حبس درجه ۵ باشد، اعمال کدام نهاد نسبت به مجازات تعزیری پدر ممکن نیست؟ (دکتری ۱۴۰۴ - سوال ۹۸ دفترچه / ۳۳ کتاب پردازش)

(۱) توبه مسقط مجازات (۲) تعلیق اجرای مجازات (۳) تعویق صدور حکم (۴) مجازات تکمیلی

- موضوع سؤال: قلمرو نهادهای ارفاقی (توبه، تعلیق، تعویق) و موانع قانونی آن‌ها در جرایم غیرعمدی ناشی از تقصیر.

- پاسخ تشریحی: حداقل حبس درجه ۵، دو سال است (حبس بیش از ۲ تا ۵ سال). بنابراین مجازاتی که تا حداقل درجه ۵ باشد، حبس تا ۲ سال است که منطبق با حبس درجه ۶ می‌باشد. در جرایم تعزیری درجه ۶ اصولاً تعویق صدور حکم (ماده ۴۰) و تعلیق مجازات (ماده ۴۶) قابل اعمال است و مانعی ندارد. همچنین مجازات تکمیلی نیز وفق ماده ۲۳ در درجات ۱ تا ۶ مجاز است. لکن بر اساس تبصره ۱ ماده ۱۱۵ ق.م.ا: «مقررات راجع به توبه درباره کسانی که قصاص یا دیه یا حد یا تعزیر بر آن‌ها به دلیل ارتکاب جرایم غیرعمدی ثابت شده است، جاری نمی‌شود». با توجه به غیرعمدی بودن عمل پدر (سهل‌انگاری)، نهاد توبه مسقط مجازات به هیچ وجه قابل اعمال نیست و گزینه ۱ صحیح است.

۴. در کدام نهاد ارفاقی زیر برای عدم رعایت دستور دادگاه ضمانت اجرایی پیش‌بینی نشده است؟

(دکتری ۱۴۰۴ - سوال ۱۰۳ دفترچه / ۳۸ کتاب پردازش)

(۱) نظام نیمه‌آزادی (۲) تعویق مراقبتی (۳) تعلیق مراقبتی (۴) آزادی مشروط

• موضوع سؤال: ضمانت اجرای نقض دستورات قضایی در تعویق مراقبتی در مقایسه با سایر نهادهای ارفاقی.

• پاسخ تشریحی: مقنن برای نقض دستورات در تعویق مراقبتی (ماده ۴۴)، تعلیق مراقبتی (ماده ۵۴) و آزادی مشروط (ماده ۶۱) ضمانت اجرای پلکانی (افزایش مدت در نوبت اول و لغو ارفاق در نوبت دوم) پیش‌بینی کرده است. اما در نظام نیمه‌آزادی (ماده ۵۶ و ۵۷ ق.م.ا) با وجود ارجاع به دستورات مواد ۴۲ و ۴۳، هیچ‌گونه ضمانت اجرایی برای تخلف محکوم از دستورات وضع نکرده است که این امر خلأ قانونی بارز قانون مجازات محسوب می‌شود؛ بنابراین گزینه ۱ صحیح است.

۵. اعمال کدام نهاد نسبت به متهم ۱۷ ساله‌ای که مرتکب فروش مال غیر به ارزش پانصد میلیون تومان با مجازات قانونی یک تا هفت سال حبس و جزای نقدی شده و دارای شاکی خصوصی است، ممکن نیست؟ (دکتری ۱۴۰۱ - سوال ۴۷ دفترچه کد D156)

(۱) توبه (۲) تخفیف کیفر (۳) تعویق صدور حکم (۴) تعلیق اجرای مجازات

• موضوع سؤال: قلمرو نهادهای ارفاقی در بزه انتقال مال غیر بالای ۱۰۰ میلیون تومان با لحاظ سن مرتکب و درجه مجازات.

• پاسخ تشریحی: فروش مال غیر به ارزش ۵۰۰ میلیون تومان، جرمی در حکم کلاهبرداری و غیرقابل گذشت است. مجازات آن ۱ تا ۷ سال حبس (درجه ۴) است. طبق ماده ۴۰ ق.م.ا، تعویق صدور حکم صرفاً در جرایم تعزیری درجه ۶ تا ۸ جاری است؛ بنابراین از حیث درجه مجازات، تعویق صدور حکم در این جرم مطلقاً غیرممکن است. علاوه بر این، به موجب ماده ۴۷ ق.م.ا، کلاهبرداری و جرایم در حکم آن در صورتی که مال بیش از ۱۰۰ میلیون تومان باشد از شمول تعلیق و تعویق خارج است. از سوی دیگر، هرچند مرتکب نوجوان است اما ماده ۸۹ ق.م.ا برای نوجوانان مرتکب جرایم درجه ۴ مجازات کانون تعیین نموده و ممنوعیت ماده ۴۷ همچنان پابرجاست؛ لذا صدور قرار تعویق به هیچ وجه ممکن نبوده و گزینه ۳ صحیح است.

شبیه‌سازی آزمون دکتری آتی (تست تألیفی)

۱. بازپرس دادرسی عمومی در رسیدگی به پرونده متهمی فاقد سابقه محکومیت کیفری مؤثر که به اتهام تخریب عمدی اموال تاریخی فاقد ثبت با مجازات قانونی شش ماه تا سه سال حبس تحت تعقیب است، پس از اخذ گذشت بدون قید و شرط شاکی و استرداد خسارت، به جهت پیش‌بینی اصلاح متهم، پرونده را جهت صدور قرار تعویق صدور حکم به دادگاه ارسال می‌نماید. اقدام دادگاه با لحاظ مقررات حاکم چگونه خواهد بود؟

(۱) دادگاه در صورت احراز جهات تخفیف، مکلف به صدور قرار تعویق صدور حکم به مدت شش ماه تا دو سال است.

(۲) دادگاه می‌تواند با اعمال مقررات تخفیف مجازات و تقلیل درجه آن به درجه شش، مبادرت به صدور قرار تعویق صدور حکم نماید.

(۳) صدور قرار تعویق صدور حکم ممتنع است؛ زیرا ملاک شمول تعویق، مجازات قانونی جرم است نه مجازات قضایی پس از تخفیف.

(۴) دادگاه مکلف است به دلیل عدم تکمیل تحقیقات در دادرسی پرونده را با قرار عدم صلاحیت به دادرسی اعاده دهد.

- موضوع سؤال: آزمون مفهوم درجه مجازات قانونی در امکان‌سنجی صدور قرار تعویق صدور حکم و تله تخفیف درجه مجازات پیش از صدور قرار تعویق.
- پاسخ تشریحی: گزینه ۳ صحیح است. مجازات قانونی جرم مذکور ۶ ماه تا ۳ سال حبس است. بر اساس تبصره ۲ ماده ۱۹ ق.م.ا، ملاک تعیین درجه مجازات در جرایمی که حداقل و حداکثر آن در دو درجه مختلف قرار دارد (حداقل ۶ ماه یعنی درجه ۷ و حداکثر ۳ سال یعنی درجه ۵)، «حداکثر مجازات قانونی» است. بنابراین جرم مزبور از حیث درجه‌بندی، جرم تعزیری درجه ۵ محسوب می‌شود. طبق ماده ۴۰ ق.م.ا، تعویق صدور حکم منحصراً در جرایم تعزیری درجه ۶ تا ۸ امکان‌پذیر است. از آنجا که ملاک شمول تأسیسات ارفاقی تعویق، مجازات قانونی و اولیه جرم است، قاضی نمی‌تواند ابتدا مجازات را تخفیف دهد تا درجه آن به ۶ برسد و سپس قرار تعویق صادر کند؛ زیرا در تعویق اصلاً مجازاتی تعیین نمی‌شود تا تخفیف یابد. بنابراین صدور قرار تعویق صدور حکم در این جرم مطلقاً ممتنع است.

۲. «سینا» کارمند رسمی یکی از ادارات دولتی، مرتکب جرم جعل سند عادی در راستای وظایف اداری با مجازات ۶ ماه تا ۲ سال حبس و ۵۰ تا ۱۰۰ میلیون ریال جزای نقدی می‌گردد. دادگاه پس از احراز مجرمیت، با توجه به جبران کامل خسارت و حسن سابقه، به مدت یک سال صدور حکم را به تعویق انداخته و ضمن صدور قرار، سینا را مکلف به معرفی ماهانه خود به مددکار اجتماعی و درمان بیماری روحی خود می‌نماید. سینا پس از گذشت ۹ ماه، مرتکب جرم جدید توهین به اشخاص عادی (درجه ۷) شده و پرونده جدید با کیفرخواست در دادگاه مطرح می‌گردد. تکلیف دادگاه صادرکننده قرار تعویق چیست؟

(۱) دادگاه مکلف است فوراً قرار تعویق صدور حکم را لغو و حکم محکومیت سینا را برای جرم جعل صادر نماید.

(۲) دادگاه صادرکننده قرار تعویق حق لغو قرار را نداشته و مکلف است منتظر قطعیت حکم محکومیت در جرم جدید بماند.

(۳) دادگاه می‌تواند به تشخیص خود مدت تعویق را از یک سال به دو سال افزایش دهد.

(۴) به دلیل اینکه جرم جعل سند دولتی از جرایم غیرقابل تعویق است، دادگاه باید رأساً قرار تعویق را ابطال و تجدید دادرسی کند.

- موضوع سؤال: ارتکاب جرم جدید در اثنای مدت تعویق صدور حکم و شرایط لغو قرار تعویق موضوع ماده ۴۴ ق.م.ا.

- پاسخ تشریحی: گزینه ۲ صحیح است. طبق نص ماده ۴۴ ق.م.ا: «هرگاه متهم در مدت تعویق مرتکب جنایت یا یکی از جرایم تعزیری درجه یک تا هفت گردد، پس از قطعیت حکم محکومیت، دادگاه قرار تعویق را لغو و حکم به مجازات صادر می‌کند». نکته کلیدی در عبارت «پس از قطعیت حکم محکومیت» است. صرف ارتکاب جرم جدید یا تشکیل پرونده و صدور کیفرخواست موجب لغو قرار تعویق نمی‌شود، بلکه دادگاه صادرکننده قرار تعویق باید پرونده را در همان حالت معلق نگه دارد تا دادگاه رسیدگی کننده به جرم توهین، حکم محکومیت قطعی صادر نماید. بنابراین تا پیش از قطعیت حکم جدید، دادگاه حق لغو قرار تعویق را ندارد.

۲.۱.۱.۲: تفکیک دقیق تدابیر الزامی از اختیاری در تعویق مراقبتی

کالبدشکافی ارکان عمومی، نص قانون

در چارچوب ماده ۴۱ قانون مجازات اسلامی، هرگاه مرجع قضایی تصمیم به صدور قرار تعویق مراقبتی بگیرد، رژیم نظارتی حاکم بر متهم به دو لایه تکالیف تفکیک می‌گردد: هسته سخت و الزامی نظارت (ماده ۴۲) و تدابیر تکمیلی و اختیاری درمان مدار (ماده ۴۳).

تحلیل ارکان تدابیر الزامی (ماده ۴۲): مقنن با عبارت آمره «دادگاه... مرتکب را به اجرای حداقل یکی از تدابیر زیر ملزم می‌نماید»، دادرسی را مقید به انتخاب تدبیر نموده است. بندهای این ماده متضمن تکالیف پایه‌ای نظارت‌پذیری مرتکب در جامعه است: حضور به‌موقع در زمان‌ها و مکان‌های تعیین شده توسط مددکار اجتماعی یا مقام قضایی، ارائه اطلاعات شفاف پیرامون پیشه و درآمد، و اطلاع‌رسانی هر نوع دگرگونی در شغل، نشانی سکونت یا جابه‌جایی مکانی به مددکار اجتماعی. ماهیت این تدابیر، تسهیل رهگیری فیزیکی و اداری مرتکب در طول دوره آزمایشی است تا از فرار یا پنهان شدن وی ممانعت شود.

تحلیل ارکان دستورات اختیاری (ماده ۴۳): صدر ماده ۴۳ با صیغه تخییری «دادگاه... می‌تواند با توجه به اوضاع و احوال... یک یا چند دستور از دستورهای زیر را صادر نماید» انشا شده است. این تدابیر شخصی‌سازی شده و ناظر بر اصلاح ریشه‌ای رفتار مجرمانه هستند: حرفه‌آموزی، اشتغال به تحصیل، درمان بیماری‌ها یا ترک اعتیاد، پرداخت نفقه اشخاص واجب‌النفقه، خودداری از تصدی مشاغل یا فعالیت‌های حرفه‌ای مرتبط با بزه، پرهیز از رفت‌وآمد به اماکن خاص یا معاشرت با اشخاص معین، گذراندن دوره‌های مهارت‌های زندگی و اجتناب از رانندگی با وسایل نقلیه. قاضی الزامی به تعیین هیچ‌یک از بندهای ماده ۴۳ ندارد، مگر آنکه وضعیت بالینی یا اجتماعی مرتکب چنین اقتضایی داشته باشد.

تلاقی با ضمانت اجرای قانونی: تفکیک این دو ماده در استناد به ماده ۴۴ ق.م.ا اثر مستقیم دارد؛ نقض هر یک از تدابیر الزامی ماده ۴۲ یا دستورات انتخابی ماده ۴۳، ضمانت اجرای واحدی در پی دارد که شامل تمدید مدت تعویق برای مرتبه نخست و الغای قرار به همراه انشای حکم محکومیت در نوبت دوم است.

تحلیل روند طراحان آزمون دکتری (۱۴۰۰ تا ۱۴۰۵)

واکوی تست‌های دوره‌های اخیر بیانگر تمرکز ویژه طراحان بر جابه‌جایی بندهای این دو ماده است: نخست؛ بازی با قیود «الزامی» و «اختیاری». طراحان یک یا چند بند از تدابیر درمانی، بازپروری یا مالی ماده ۴۳ (مانند ترک اعتیاد یا تأمین نفقه) را در کنار اعلام اقامتگاه یا حضور نزد مددکار (ماده ۴۲) قرار داده و داوطلب را بر سر شناخت تدبیر حتمی به چالش می‌کشند (همانند سوال ۱۰۲ آزمون دکتری ۱۴۰۴). دوم؛ پیوند میان تدابیر مراقبتی و شخصیت مرتکب. در تست‌های سناریومحور، دستوراتی که محتاج زمینه زیستی یا خانوادگی خاص هستند (نظیر ترک اعتیاد یا پرداخت نفقه) به‌عنوان تدابیری معرفی می‌شوند که صدور آن‌ها بدون احراز شرایط بزهکار ناممکن و اختیاری است، در حالی که آگاه‌سازی مرجع نظارتی از محل سکونت، تکلیفی عام و تفکیک‌ناپذیر از مفهوم تعویق مراقبتی است.

فرمول‌ها و قواعد استثنایی

ردیف	عنوان قاعده	ضابطه و فرمول تحلیلی	استثنا و تله آزمونی
۱	تدابیر الزامی نظارت (ماده ۴۲)	اعلام شغل، اقامتگاه و تردد به مددکار اجتماعی + حضور در موعد مقرر.	تلقی این موارد به‌عنوان دستورات اختیاری وابسته به صلاحدید، خطای قطعی است.
۲	دستورات تکمیلی و اختیاری (ماده ۴۳)	ترک اعتیاد، درمان، تحصیل، مهارت‌آموزی، انفاق، منع ارتباط و رانندگی.	گنجاندن پرداخت نفقه یا درمان در زمره تدابیر پایه و الزامی، تله کلاسیک طراح است.
۳	تکلیف دادگاه در گزینش تدابیر	ماده ۴۲ = الزام دادگاه به انتخاب حداقل یک مورد؛ ماده ۴۳ = اختیار تام دادگاه در انتخاب یا عدم انتخاب.	دادگاه نمی‌تواند قرار تعویق مراقبتی صادر کند اما هیچ تدبیری از ماده ۴۲ را تعیین ننماید.

قاعده طلایی ۱ (الفبای نظارت): تدابیر ماده ۴۲ = شروط اداری و الزامی رهگیری فیزیکی مرتکب در جامعه (حضور، اطلاع‌رسانی اقامتگاه و شغل).

قاعده طلایی ۲ (نسخه‌های درمانی): دستورات ماده ۴۳ = تدابیر متغیر، فردی‌شده و اختیاری اصلاحی (درمان اعتیاد، انفاق خانواده، منع حرفه).

قاعده طلایی ۳ (معادله نظارت مراقبتی): تعویق مراقبتی = تعهد به عدم ارتکاب جرم + الزام قطعی به تدابیر ماده ۴۲ + امکان انضمام تدابیر ماده ۴۳.

تطبیق با قوانین خاص، اصلاحات نوین و مقررات تکمیلی

آیین‌نامه اجرایی مراقبت‌های الکترونیکی و نظارت قضایی: تکالیف مندرج در ماده ۴۲ ق.م.ا امروزه با توسعه سامانه‌های برخط و دفاتر خدمات الکترونیک قضایی و مددکاری زندان‌ها تطبیق یافته و اعلام تغییر اقامتگاه به مددکار، ثبت سامانه‌ای مشخصات ثنا را نیز در بر می‌گیرد.

قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت (۱۴۰۰): در مواردی که تعویق نسبت به جرایم موضوع این قانون صادر می‌شود، دستور اختیاری بند «پ» ماده ۴۳ (پرداخت نفقه) در جرایم ترک انفاق با ضوابط کیفری خاص حمایت از اطفال و همسر تلفیق می‌گردد، هرچند همچنان ذات دستور قضایی از حیث قرار تعویق در زمره اختیارات دادگاه باقی می‌ماند.

قانون مبارزه با مواد مخدر: در فرض ارتکاب جرایم تعزیری درجه ۶ موضوع قانون مواد مخدر که مشمول تعویق صدور حکم قرار می‌گیرند، دادگاه‌ها مکلفند دستور اختیاری بند «ت» ماده ۴۳ را به شکل اجباری با ارجاع به مراکز ماده ۱۵ یا ۱۶ جهت بازپروری هماهنگ سازند.

پیوند با آزادی وحدت رویه و نظریات مشورتی اداره کل حقوقی

نظریه مشورتی شماره ۱۸۹۴/۹۲/۷ اداره کل حقوقی قوه قضاییه: دادگاه در تعویق مراقبتی ملزم است حداقل یکی از تدابیر مندرج در ماده ۴۲ را قید نماید و صدور قرار تعویق بدون ذکر حداقل یک تدبیر از این ماده، نقض صریح مقررات آمره دادرسی کیفری محسوب می‌شود.

نظریه مشورتی شماره ۵۸۴/۹۴/۷ اداره کل حقوقی قوه قضاییه: تعیین تدابیر موضوع ماده ۴۳ ق.م.ا اختیاری است؛ لکن در صورت انتخاب هر یک از این موارد توسط قاضی صادرکننده قرار، رعایت آن از سوی محکوم‌علیه الزامی شده و مشمول ضمانت اجراهای ماده ۴۴ ق.م.ا خواهد بود.

مبانی مکاتب کیفری: تمایز میان مواد ۴۲ و ۴۳ بازتاب تعادل میان مکتب «کلاسیک نوین» (تضمین مهار بیرونی جرم از طریق ماده ۴۲) و دستاوردهای مکتب «جرم‌شناسی بالینی و دفاع اجتماعی جدید» (ارزیابی پرونده شخصیت و درمان اختصاصی بزهکار از طریق ماده ۴۳) است.

جداول مقایسه‌ای مرزبندی نهادهای هم‌پوشان

شخص مقایسه‌ای	تدابیر الزامی (ماده ۴۲ ق.م.ا)	دستورات اختیاری (ماده ۴۳ ق.م.ا)	دستورات تعلیق مراقبتی (ماده ۴۸ ق.م.ا)
ماهیت حقوقی تکلیف دادگاه	آمره و الزامی در انشا	تخیری و وابسته به ارزیابی قضایی	تخیری در انضمام به تعلیق
محور بنیادین تدابیر	پایش موقعیت و سکونت مرتکب	درمان، انفاق، بازپروری و مهارت‌آموزی	تدابیر پیشگیرانه و ترمیمی پس از تعیین

شخص مقایسه‌ای	تدابیر الزامی (ماده ۴۲ ق.م.ا)	دستورات اختیاری (ماده ۴۳ ق.م.ا)	دستورات تعلیق مراقبتی (ماده ۴۸ ق.م.ا)
			کیفر
ارتباط با وضعیت فردی مجرم	عام و بدون وابستگی به تخصص یا بیماری	کاملاً منطبق بر پرونده شخصیت بزهکار	منطبق بر شرایط شغلی و خانوادگی محکوم
مصادیق بارز قانونی	اعلام تغییر نشانی و شغل به مددکار	ترک مصرف مواد، پرداخت نفقه، تحصیل	خودداری از فعالیت حرفه‌ای یا اقامت در محل معین
ضمانت اجرای تخلف اولیه	افزایش ۱ تا ۲ سال به مدت تعویق (ماده ۴۴)	افزایش ۱ تا ۲ سال به مدت تعویق (ماده ۴۴)	افزایش ۱ تا ۲ سال به مدت تعلیق (ماده ۵۴)
ضمانت اجرای تخلف مجدد	لغو قرار تعویق و صدور حکم کیفر (ماده ۴۴)	لغو قرار تعویق و صدور حکم کیفر (ماده ۴۴)	لغو تعلیق و اجرای مجازات مندرج در حکم (ماده ۵۴)

جعبه تله‌های طراح و تکنیک‌های تست‌زنی

تله اول؛ خلط تدابیر عام مکانی با دستورات خاص: طراح گزینه «اعلام تغییر محل سکونت به مددکار» را در میان گزینه‌های متعددی چون درمان پزشکی، ترک اعتیاد و تحصیل پنهان می‌کند. داوطلب با نگرش اخلاقی تصور می‌کند درمان اعتیاد یا انفاق به عائله واجب‌تر است و در دام می‌افتد؛ در حالی که قانون‌گذار صرفاً ثبت مکان و هویت را در ماده ۴۲ اجباری ساخته است.

تله دوم؛ تله واژگان مشابه در تعلیق و تعویق: طراح عبارات اختیاری تعویق را با تدابیر تعلیق مراقبتی ترکیب می‌کند. به یاد داشته باشید که در تعویق مراقبتی، حداقل یک دستور از ماده ۴۲ اجبار است، اما در تعلیق مراقبتی، دادگاه در اصل صدور دستورات مراقبتی نیز مخیر است.

یادیار طلایی: «آدرس و حضور در دادسرا، نان شب نظارت است (ماده ۴۲ الزامی)؛ درمان و هنرآموزی، میوه و دسر اصلاح است (ماده ۴۳ اختیاری)».

بانک سؤالات آزمون دکتری ۶ سال اخیر

۱. در تعویق مراقبتی تعیین کدام تدبیر زیر توسط دادگاه صادر کننده قرار تعویق الزامی است؟
(دکتری ۱۴۰۴ - سوال ۱۰۲ دفترچه / کتاب پردازش)

(۱) پرداخت نفقه افراد واجب‌النفقه

(۲) درمان بیماری یا ترک اعتیاد

(۳) اعلام هرگونه تغییر اقامتگاه به مددکار اجتماعی

(۴) خودداری از فعالیت حرفه‌ای مرتبط با جرم ارتكابی

• موضوع سؤال: تفکیک مرزهای تدابیر الزامی ماده ۴۲ از دستورات اختیاری ماده ۴۳ در قرار تعویق مراقبتی.

• پاسخ تشریحی: مقنن در ماده ۴۲ قانون مجازات اسلامی تدابیری را به‌عنوان هسته الزامی نظارت پیش‌بینی کرده که دادگاه در صورت صدور قرار تعویق مراقبتی، مکلف به گنجاندن حداقل یکی از آن‌هاست. بند «پ» ماده ۴۲ صراحتاً مقرر می‌دارد: «اعلام هرگونه تغییر شغل، اقامتگاه یا جابه‌جایی در مدت تعویق به مددکار اجتماعی» الزامی است. دستورات مندرج در گزینه‌های دیگر شامل پرداخت نفقه (بند پ)، درمان بیماری یا ترک اعتیاد (بند ت) و خودداری از فعالیت حرفه‌ای مرتبط (بند ج)، همگی ذیل ماده ۴۳ قانون مجازات اسلامی قرار داشته و دادگاه در تعیین یک یا چند مورد از آن‌ها بر اساس صلاحدید و اوضاع و احوال متهم مخیر است. از این رو، گزینه ۳ پاسخ صحیح پرسش است.

۲. در کدام نهاد ارفاقی زیر برای عدم رعایت دستور دادگاه ضمانت اجرایی پیش‌بینی نشده است؟
(دکتری ۱۴۰۴ - سوال ۱۰۳ دفترچه / کتاب پردازش)

(۱) نظام نیمه‌آزادی

(۲) تعویق مراقبتی

(۳) تعلیق مراقبتی

(۴) آزادی مشروط

• موضوع سؤال: مقایسه ضمانت اجرای نقض تدابیر مراقبتی در تعویق با سایر نهادهای ارفاقی.

• پاسخ تشریحی: مقنن برای نقض دستورات قضایی در تعویق مراقبتی (ماده ۴۴)، تعلیق مراقبتی (ماده ۵۴) و آزادی مشروط (ماده ۶۱) ضمانت اجرای پلکانی مشخصی وضع کرده است که در وهله اول شامل افزایش مدت نظارت و در مرتبه دوم لغو نهاد ارفاقی است. اما در نظام نیمه‌آزادی (موضوع مواد ۵۶ و ۵۷ ق.م.ا)، با وجود ارجاع متن ماده ۵۷ به رعایت دستورات مواد ۴۲ و ۴۳، هیچ ضمانت اجرایی برای حالت سرپیچی و تخلف محکوم از تدابیر مراقبتی پیش‌بینی نشده و قانون‌گذار در این خصوص ساکت است؛ بنابراین گزینه ۱ گزینه صحیح است.

۳. حکم به معافیت از کیفر در جرایم مستوجب کدام مجازات تحت شرایط قانونی هیچگاه امکان صدور ندارد؟ (دکتری ۱۴۰۴ - سوال ۱۰۰ دفترچه / ۳۵ کتاب پردازش)

(۱) حبس درجه ۶

(۲) شلاق درجه ۶

(۳) حبس یا شلاق درجه ۷

(۴) جزای نقدی درجه ۵

- موضوع سؤال: ارتباط قلمرو درجات تعویق صدور حکم با دستیابی به معافیت از کیفر.
- پاسخ تشریحی: معافیت از کیفر در قانون مجازات اسلامی از دو طریق محقق می‌شود: اول معافیت مستقیم موضوع ماده ۳۹ که منحصراً در صلاحیت جرایم تعزیری درجه ۷ و ۸ است؛ دوم معافیت ناشی از سپری شدن دوره تعویق صدور حکم بر اساس ماده ۴۵ که جرایم درجه ۶، ۷ و ۸ را شامل می‌گردد. بدین ترتیب جرایم مشمول مجازات‌های درجه ۶ و ۷ می‌توانند از طریق نهاد تعویق مراقبتی به معافیت منتهی شوند، در حالی که مجازات‌های تعزیری درجه ۵ (نظیر جزای نقدی درجه ۵) نه قابلیت تعویق صدور حکم را دارند و نه مشمول ماده ۳۹ می‌شوند؛ لذا صدور معافیت از کیفر در درجه ۵ تحت هیچ شرایطی امکان‌پذیر نبوده و گزینه ۴ پاسخ صحیح است.

۴. پدر یک طفل در اثر بی‌توجهی و سهل‌انگاری باعث فوت طفل می‌شود. در صورتی که مجازات تعزیری این جرم تا حداقل حبس درجه ۵ باشد، اعمال کدام نهاد نسبت به مجازات تعزیری پدر ممکن نیست؟ (دکتری ۱۴۰۴ - سوال ۹۸ دفترچه / ۳۳ کتاب پردازش)

(۱) توبه مسقط مجازات

(۲) تعلیق اجرای مجازات

(۳) تعویق صدور حکم

(۴) مجازات تکمیلی

- موضوع سؤال: سناریوی تلفیقی درجات مجازات و امکان‌سنجی صدور قرار تعویق صدور حکم در جرایم غیرعمدی.
- پاسخ تشریحی: حداقل حبس تعزیری درجه ۵ طبق ماده ۱۹ ق.م.ا. برابر با دو سال است. جرمی که مجازات آن تا حداقل حبس درجه ۵ باشد، حداکثر تا دو سال حبس خواهد داشت که منطبق بر درجه ۶ تعزیری است. جرایم تعزیری درجه ۶ هم مشمول تعویق صدور حکم (ماده ۴۰) و هم مشمول تعلیق اجرای مجازات (ماده ۴۶) و مجازات تکمیلی (ماده ۲۳) قرار می‌گیرند. مانع اصلی در این سناریو به ماهیت خطای غیرعمدی (سهل‌انگاری) بازمی‌گردد که به موجب تبصره ۱ ماده ۱۱۵ ق.م.ا، نهاد توبه در کلیه جرایم غیرعمدی فاقد کارایی و غیرقابل اعمال است؛ از این رو گزینه ۱ صحیح است.

۵. شخص «الف» ۱۴ ساله مرتکب جرم تعزیری درجه ۴ می‌شود. در صورت وجود جهات تخفیف، در زمان صدور حکم دادگاه کدام مورد را می‌تواند در راستای تخفیف تعیین کند؟ (دکتری ۱۴۰۲ - سوال ۴۳ دفترچه کد ۸۳۵۶)

(۱) جزای نقدی روزانه

(۲) نگهداری در منزل در ساعات معین

(۳) اخذ تعهد کتبی به عدم تکرار جرم

(۴) نگهداری در کانون اصلاح و تربیت در دو روز آخر هفته

- موضوع سؤال: ارتباط تدابیر مراقبتی با پاسخ‌های افتراقی اطفال و نوجوانان در فرض تخفیف قضایی.
- پاسخ تشریحی: مطابق ماده ۸۹ ق.م.ا، واکنش نسبت به نوجوانان ۱۴ ساله مرتکب جرایم تعزیری درجه ۴، نگهداری در کانون اصلاح و تربیت است. با وجود جهات تخفیف، دادگاه وفق ماده ۹۳ ق.م.ا می‌تواند اقدامات تأمینی و تربیتی را به نوع دیگری از تدابیر قانونی تبدیل نماید. در ساختار ماده ۸۸ ق.م.ا، نگهداری در منزل در ساعات معین به عنوان یکی از تدابیر نظارت‌محور مشابه تدابیر مراقبتی پیش‌بینی شده که دادگاه می‌تواند در مقام تخفیف به آن حکم دهد؛ بنابراین گزینه ۲ صحیح است.

شبیه‌سازی آزمون دکتری آتی (تست تألیفی)

۱. شعبه دادگاه کیفری دو در رسیدگی به اتهام متهمی در بزه توهین به اشخاص و تخریب عمدی خرد (تعزیر درجه ۷)، پس از احراز مجرمیت و فقدان محکومیت کیفری مؤثر، قرار تعویق مراقبتی یک‌ساله صادر می‌نماید. دادگاه در دادنامه تنظیمی، متهم را صرفاً مکلف به «درمان اعتیاد در مراکز مجاز» و «خودداری از ارتباط با افراد مصرف‌کننده مواد» نموده و از ذکر سایر تکالیف خودداری می‌ورزد. این تصمیم از منظر موازین دادرسی کیفری واجد چه وصفی است؟

(۱) تصمیم دادگاه کاملاً منطبق بر موازین قانونی است؛ زیرا گزینش نوع و تعداد دستورات مراقبتی مطلقاً در صلاحیت اختیاری دادرسی است.

(۲) قرار صادره به جهت عدم درج حداقل یکی از تدابیر نظارتی عام مندرج در ماده ۴۲ ق.م.ا، مخدوش و فاقد وجهت قانونی است.

(۳) دادگاه موظف بوده در کنار تدابیر انتخابی، حکم به الزام به پرداخت نفقه یا اشتغال به تحصیل را نیز الزاماً در دادنامه قید نماید.

(۴) قرار تعویق مراقبتی صحیح است؛ اما دستور درمان اعتیاد به علت عدم پیش‌بینی در ماده ۴۳ ق.م.ا قابلیت اجرایی ندارد.

- موضوع سؤال: لزوم درج تدابیر الزامی ماده ۴۲ در متن قرار تعویق مراقبتی و عدم کفایت اکتفا به دستورات اختیاری ماده ۴۳.

- پاسخ تشریحی: گزینه ۲ صحیح است. طبق نص صریح صدر ماده ۴۲ قانون مجازات اسلامی، در تعویق مراقبتی دادگاه الزام قطعی دارد که مرتکب را به اجرای «حداقل یکی از تدابیر الزامی» (نظیر حضور در زمان‌های معین، ارائه اطلاعات درآمد یا اعلام تغییر اقامتگاه به مددکار اجتماعی) ملزم کند.

دستورات مقرر در دادنامه صادره (درمان اعتیاد و اجتناب از معاشرت) منطبق بر بندهای «ت» و «ج» ماده ۴۳ ق.م.ا بوده که از زمره تدابیر تکمیلی و اختیاری هستند. دادگاه حق ندارد تدابیر اختیاری را جانشین هسته بنیادین نظارت اداری (ماده ۴۲) نماید؛ بنابراین صدور قرار تعویق بدون قید حداقل یکی از موارد ماده ۴۲، نقض مقرر آمره قانون محسوب می‌شود.

۲. در قرار تعویق مراقبتی دوساله صادره برای متهم یک بزه تعزیری درجه شش، دادگاه متهم را ملزم به ارائه گواهی اشتغال به کار و انفاق به افراد واجب‌النفقه می‌نماید. متهم در طول سال اول با وجود تمکن مالی، از پرداخت نفقه همسر و فرزند خود امتناع می‌کند، اما کلیه تکالیف مربوط به حضور و اعلام نشانی به مددکار را به‌درستی اجرا می‌نماید. موضع مرجع قضایی نسبت به این تخلف چیست؟ (۱) به دلیل اجرای تدابیر الزامی ماده ۴۲ ق.م.ا، عدم اجرای دستور اختیاری ماده ۴۳ فاقد ضمانت اجرای کیفری در مدت تعویق است.

(۲) دادگاه می‌تواند برای بار نخست، مدت تعویق صدور حکم را به میزان یک تا دو سال تمدید نماید.

(۳) دادگاه مکلف است فوراً قرار تعویق مراقبتی را ابطال و متهم را به حداکثر مجازات قانونی جرم اولیه محکوم کند.

(۴) دادگاه حق تمدید مدت را ندارد و صرفاً مراتب را جهت وصول نفقه به اجرای احکام مدنی اعلام می‌نماید.

- موضوع سؤال: بررسی سرایت ضمانت اجرای ماده ۴۴ ق.م.ا به تخلف از دستورات اختیاری پس از گنجاندن شدن در قرار دادگاه.
- پاسخ تشریحی: گزینه ۲ صحیح است. طبق ماده ۴۴ ق.م.ا، ضمانت اجرای تخلف از «تدابیر و دستورهای دادگاه» در مدت تعویق برای مرتبه نخست، افزایش مدت تعویق به میزان یک تا دو سال است. گرچه پرداخت نفقه (موضوع بند پ ماده ۴۳) در مرحله انشا اختیاری است، اما به محض آنکه دادگاه آن را در متن قرار تعویق درج نمود، به یک تکلیف الزام‌آور برای متهم تبدیل می‌گردد. با نقض این دستور، قاضی صلاحیت دارد که مدت تعویق را تمدید کند. از آنجا که سقف اولیه دوساله تعویق سپری نشده و این نخستین تخلف است، امکان افزایش مدت تعویق کاملاً در چارچوب ماده ۴۴ محقق است.

۲.۱.۱.۳: ضمانت اجرای نقض دستورها در تعویق مراقبتی (ماده ۴۴)

کالبدشکافی ارکان عمومی، نص قانون

ماده ۴۴ قانون مجازات اسلامی ساختار واکنش مقنن به سرپیچی متهم از تعهدات و الزامات مراقبتی در دوران تعویق را تبیین نموده است: «در مدت تعویق مراقبتی، هرگاه متهم بدون عذر موجه از دستورهای دادگاه تبعیت نکند، دادگاه صادرکننده قرار می‌تواند برای بار اول، مدت تعویق را به میزان یک تا دو سال افزایش دهد و در صورت تکرار، قرار تعویق را لغو و حکم به مجازات صادر کند. همچنین هرگاه متهم در مدت تعویق مرتکب جنایت یا یکی از جرائم تعزیری درجه یک تا هفت گردد، پس از قطعیت حکم محکومیت، دادگاه قرار تعویق را لغو و حکم به مجازات صادر می‌نماید.» ساختار دوپله‌ای تخلف از تدابیر و دستورات دادگاه (قسمت اول ماده

نمایه تحلیلی - موضوعی دقیق کتاب دکتربین حقوق جزای عمومی (Index)

واژه، اصطلاح یا مفهوم کلیدی	بخش / مبحث در کتاب	سرفصل‌ها و توضیحات تحلیلی	شماره صفحات در متن اثر
آزادی مشروط	۲.۱.۲ (۲.۱.۲.۱) اللی (۲.۱.۲.۴)	ارکان، نصاب تحمل حبس (نصف و ۳/۱)، بازه زمانی (۱ تا ۵ سال)، عدم احتساب ایام آزادی جزء حبس، ضمانت اجرای نقض، انضمام پابند الکترونیک	۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰
ابزار مادی جرم (سوءاستفاده از افراد فاقد مسئولیت)	۲.۳.۳ (۲.۳.۳.۱)	به‌کارگیری مجنون، صغیر و افراد غیرمسئول در ارتکاب جرم، مسئولیت سبب اقوی از مباشر، تحمیل حداکثر مجازات قانونی به مرتکب (ماده ۱۲۸)	۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵
احضار و جلب در اجرای احکام	۲.۱.۱ (۲.۱.۱.۶)	الزامات تفهیم حضوری شروط تعلیقی و تعویقی، عدم کفایت ابلاغ سامانه ثنا، جواز صدور برگ جلب توسط قاضی اجرای احکام کیفری (ماده ۵۴۱ ق.آ.د.ک)	۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴
اشخاص حقوقی (مسئولیت و کیفر)	۲.۵.۱ (۲.۵.۱.۱) اللی (۲.۵.۱.۴)	شرایط سه‌گانه انتساب بزه (ماده ۱۴۳)، کیفرهای اختصاصی، انحلال و مصادره کل اموال، قرارهای تأمین کیفری مختص اشخاص حقوقی (وثیقه و تأمین خواسته)	۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹

واژه، اصطلاح یا مفهوم کلیدی	بخش / مبحث در کتاب	سرفصل‌ها و توضیحات تحلیلی	شماره صفحات در متن اثر
اطفال و نوجوانان (دادرسی افتراقی)	۲.۵.۲ ۲.۵.۲.۱) الـی (۲.۵.۲.۳)	رده‌بندی سنی (۹ تا ۱۲، ۱۲ تا ۱۵، ۱۵ تا ۱۸)، تدابیر تأمینی و تربیتی، تبدیل پاسخ‌ها، فقدان اثر کیفری محکومیت‌ها (ماده ۹۵)، رشد کیفری در حدود و قصاص (ماده ۹۱)	۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲
اکراه در قتل	۲.۳.۳ (۲.۳.۳.۲)	عدم جواز قتل با اکراه، حبس ابد اکراه‌کننده و قصاص مباشر، اکراه در قتل توسط ولی دم یا بر صغیر و مجنون (ماده ۳۷۵)	۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳
بنتام، جرمی (فایده‌گرایی کیفری)	۲.۵.۳ (۲.۵.۳.۱)	مکتب کلاسیک، سودمندی و بازدارندگی عام کیفر، موازنه رنج و لذت، اصل قانونی بودن مجازات‌ها	۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰
تعدد جرم (مادی، معنوی و نتیجه)	۲.۲.۲ و ۲.۲.۲.۱) (۲.۲.۲.۲)	احکام تعدد مادی در جرایم مختلف و مشابه، تعیین و اجرای مجازات اشد، تشدید بر اساس ماده ۱۳۴ اصلاحی ۱۳۹۹، تعدد اعتباری و نتیجه (ماده ۱۳۱)	۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸
تکرار جرم	۲.۲.۱ ۲.۲.۱.۱) الـی (۲.۲.۱.۳)	شروط سه‌گانه انطباق (ماده ۱۳۷)، فرمول‌های تشدید اصلاحی ۱۳۹۹، خروج مطلق درجات ۷ و ۸ از شمول تکرار، تکرار در جرایم خاص	۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳

واژه، اصطلاح یا مفهوم کلیدی	بخش / مبحث در کتاب	سرفصل‌ها و توضیحات تحلیلی	شماره صفحات در متن اثر
		رانندگی	۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲
تعليق اجرای مجازات	۲.۱.۱ ۲.۱.۱.۱) الـی (۲.۱.۱.۶	قلمرو درجات تعلیق (درجات ۳ تا ۸)، تعلیق ساده و مراقبتی، استثنائات قانونی (ماده ۴۷)، ضمانت اجرای تخلف از دستورها (تبصره ماده ۵۴)، دادگاه صالح به الغای تعلیق	۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴
تعویق صدور حکم	۲.۱.۱ ۲.۱.۱.۱) الـی (۲.۱.۱.۳	قلمرو درجات (۶ تا ۸)، تعویق ساده و مراقبتی، تفکیک تدابیر الزامی (ماده ۴۲) از اختیاری (ماده ۴۳)، واکنش به تخلف بار اول و تکرار (ماده ۴۴)، انقضا و معافیت	۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰
تعزیرات منصوص شرعی	۲.۱.۳ (۲.۱.۳.۱)	تعریف و ماهیت، استثنائات قطعی و ممنوعیت شمول توبه، تخفیف، تعلیق، تعویق، آزادی مشروط و مرور زمان بر پایه تبصره ۲ ماده ۱۱۵ ق.م.ا	۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸
توبه مسقط و مخفف	۲.۱.۳ (۲.۱.۳.۱)	اثر توبه در تعزیرات درجات ۶ تا ۸ (سقوط الزامی)، اثر توبه در تعزیرات ۱ تا ۵ (جواز تخفیف)، منع مطلق توبه در جرایم غیر عمدی (تبصره ۱ ماده ۱۱۵) و حدود	۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸

واژه، اصطلاح یا مفهوم کلیدی	بخش / مبحث در کتاب	سرفصل‌ها و توضیحات تحلیلی	شماره صفحات در متن اثر
جایگزین‌های حبس	۲.۱.۳ (۲.۱.۳.۴)	اقسام پنج‌گانه (ماده ۶۴)، موارد الزامی و اختیاری در جرایم عمدی (مواد ۶۵ تا ۶۷) و غیرعمدی (ماده ۶۸)، شرطیت رضایت در خدمات عمومی، کسر بازداشت قبلی (ماده ۷۱)	۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰
جرم محال و عقیم	۲.۴.۱ و ۲.۴.۱.۱) (۲.۴.۱.۳)	استحاله موضوعی و ابزاری، جرم محال مادی و حکمی، مسئولیت کیفری در فرض خطرناک بودن اقدامات بر مبنای تبصره ماده ۱۲۲ ق.م.ا.	۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴
جرم مستمر، آنی و استمرار یافته	۲.۴.۲ (۲.۴.۲.۲)	ضوابط تفکیک عنصر مادی، آثار چهارگانه حقوقی (صلاحیت محلی دادگاه، مرور زمان تعقیب، عطف به ماسبق نشدن قوانین و اعتبار امر مختوم)	۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰
جهل حکمی و موضوعی	۲.۴.۳ (۲.۴.۳.۲)	قلمرو ماده ۱۵۵ ق.م.ا، جهل به حکم شرعی و قانونی، تأثیر جهل بر سوءنیت عام و خاص، جهل قصوری و تقصیری و رافعان انتساب کیفری	۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵
حالت خطرناک	۵.۳.۲ (۲.۵.۳.۳)	مکتب تحقیق و پوزیتیویستی ایتالیا، انریکو فری، چزاره لمبروزو، تدابیر تأمینی و جایگزین‌های بالینی کیفر	۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶

واژه، اصطلاح یا مفهوم کلیدی	بخش / مبحث در کتاب	سرفصل‌ها و توضیحات تحلیلی	شماره صفحات در متن اثر
خدمات عمومی رایگان	۲.۱.۳ (۲.۱.۳.۴)	شرایط قانونی صدور حکم، الزامی بودن اخذ رضایت متهم (ماده ۸۴)، سقف ساعات کار برای شاغلان (۴ ساعت) و غیرشاغلان (۸ ساعت)	۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰
خطای جزایی (تقصیر کیفری)	۲.۴.۲ و ۲.۴.۳	ارکان بی‌احتیاطی، بی‌مبالاتی، عدم مهارت و نقض نظامات دولتی، فقدان سوءنیت و خروج از دایره نهاد توبه (تبصره ۱ ماده ۱۱۵)	۷۲، ۷۳، ۷۴، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳
دو مستتر، ژوزف (سزاگرایی و مکتب عدالت مطلق)	۲.۵.۳ (۲.۵.۳.۲)	مبانی فلسفی کیفر به مثابه کفاره گناه، تفکیک سزاگرایی اخلاقی از فایده‌گرایی اجتماعی، ارزیابی رنج کیفر و عدالت کیفری	۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸
رد مال و ضبط اموال	۲.۵.۱ و ۲.۲.۳	تفاوت ماهوی رد مال با مجازات اصلی و تکمیلی، احکام ضبط اموال ناشی از جرم و امکان تبدیل مصادره اموال شخص حقوقی به جزای نقدی	۸۵، ۸۶، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۳۰۴، ۳۱۱
سابقه محکومیت مؤثر	۲.۱.۱ و ۲.۲.۳	ضوابط ماده ۲۵ ق.م.ا، تفکیک سابقه مؤثر از غیرمؤثر در اعمال تعویق صدور حکم، تعلیق اجرای مجازات و معافیت از کیفر	۱۰، ۱۱، ۱۲، ۳۸، ۷۸، ۷۹، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰
سببیت (رابطه علیت و اسباب	۲.۴.۲ (۲.۴.۲.۳)	نظریه‌های برابری اسباب و شرایط، سبب مناسب و نزدیک، اجتماع	۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶

واژه، اصطلاح یا مفهوم کلیدی	بخش / مبحث در کتاب	سرفصل‌ها و توضیحات تحلیلی	شماره صفحات در متن اثر
طولی و عرضی)		سبب و مباشر، اثر تقصیر مجنی علیه و اسباب مجمل	۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹
سوءنیت عام و خاص (عنصر روانی)	۲.۴.۳ (۲.۴.۳.۱)	قصد فعل در برابر قصد نتیجه، انگیزه و تأثیر آن در تخفیف قضایی، جرایم مطلق و مقید و مرزبندی خطا با قصد مجرمانه	۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶
شرکت در جرم	۲.۳.۱ و ۲.۳.۱.۱) (۲.۳.۱.۲)	ارکان مادی و روانی مداخله در عملیات اجرایی (ماده ۱۲۵)، استقلال مسئولیت شرکا، تسهیم دیات و خسارات، شرکت در جنایات عمدی و خطایی	۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳
شروع به جرم	۲.۴.۱ و ۲.۴.۱.۱) (۲.۴.۱.۲)	تفکیک عملیات اجرایی از اقدامات مقدماتی، فرمول‌های سه‌گانه تعیین کیفر (ماده ۱۲۲)، انصراف ارادی و غیرارادی و جرم‌انگاری خاص شروع	۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵
قاعده درء	۲.۴.۳ (۲.۴.۳.۳)	قلمرو اعمال ماده ۱۲۰ ق.م.ا در حدود و تعزیرات، شبهات حکمیه و موضوعیه، مرز استناد به قاعده درء در برابر اصل اباحه و براءت	۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳
قانون کاهش مجازات حبس تعزیری (۱۳۹۹)	فصول مختلف کتاب	تقلیل درجات حبس، اصلاح رژیم تعدد (ماده ۱۳۴) و تکرار (ماده ۱۳۷)، فرمول‌های جدید تخفیف	۷۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۹۲، ۹۵، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۲۳، ۱۲۴

واژه، اصطلاح یا مفهوم کلیدی	بخش / مبحث در کتاب	سرفصل‌ها و توضیحات تحلیلی	شماره صفحات در متن اثر
		(ماده ۳۷) و شمول جدید نظارت الکترونیک	
کانت، امانوئل (سزاگرایی مطلق)	۲.۵.۳ (۲.۵.۳.۲)	امر مطلق اخلاقی، کیفر به عنوان حق و تکلیف عدالت، رد مطلق سودمندی و فایده‌گرایی در تعیین مجازات	۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸
لمبروزو، چزاره (انسان‌شناسی جنایی)	۲.۵.۳ (۲.۵.۳.۳)	نظریه مجرم مادرزاد و نقایص جسمانی، ارزیابی فیزیولوژیک بزه‌کاران و گذار به اقدامات تأمینی	۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶
مجازات تبعی و محرومیت‌های دائمی	۲.۲.۳ و ۲.۲.۳.۲ (۲.۲.۳.۳)	آثار قطعی محکومیت‌ها، مدت محرومیت بر پایه درجات کیفری (ماده ۲۵)، حقوق بنیادین شهروندی غیرقابل سلب و محرومیت‌های دائمی (ماده ۲۶)	۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸
مجازات تکمیلی	۲.۲.۳ (۲.۲.۳.۱)	اختیارات دادگاه در تعیین کیفرهای تکمیلی درجات ۱ تا ۶ (ماده ۲۳)، سقف زمانی حداکثر ۲ سال، ضمانت اجرای نقض دستورها (ماده ۲۴)	۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۷۰، ۷۱
معاونت در جرم	۲.۳.۲ ۲.۳.۲.۱ الهی (۲.۳.۲.۳)	مصادیق انحصاری (ماده ۱۲۶)، تقدم یا تقارن زمانی با مباشر، فرمول عمومی تعیین کیفر (ماده ۱۲۷)، جرم‌انگاری‌های مستقل در	۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸

واژه، اصطلاح یا مفهوم کلیدی	بخش / مبحث در کتاب	سرفصل‌ها و توضیحات تحلیلی	شماره صفحات در متن اثر
		مقام معاونت	۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱
معافیت از کیفر (مستقیم و تعویقی)	۲.۱.۳ (۲.۱.۳.۲)	معافیت مستقیم درجات ۷ و ۸ (ماده ۳۹)، معافیت غیرمستقیم در پایان دوره تعویق درجات ۶ تا ۸ (ماده ۴۵)، اثبات ریاضی امتناع مطلق معافیت در درجه ۵	۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۵
نظام نیمه آزادی	۲.۱.۲ (۲.۱.۲.۳)	شرایط شمول در حبس‌های درجات ۵ تا ۷ (ماده ۵۷)، لزوم رضایت متهم و تأمین متناسب، کشف سکوت و خلاء قانونی ضمانت اجرای تخلف از دستورها	۵۸، ۵۹، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴
نظارت با سامانه‌های الکترونیکی (پابند)	۲.۱.۲ (۲.۱.۲.۳ و ۲.۱.۲.۴)	قلمرو شمول اصلاحی ۱۳۹۹ (درجات ۵ تا ۸ در بدو صدور حکم و درجات ۲ تا ۴ پس از گذراندن ۴/۱ حبس)، محدوده تردد، پیوند با آزادی مشروط و تدابیر تعویق	۵۸، ۵۹، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۷۰

فهرست منابع

الف) کتاب‌ها و مراجع نظری و فقهی

- آنسل، م. (۱۳۹۴). *دفاع اجتماعی نوین* (ترجمه م. نجفی ابرندآبادی و ر. مظلومان). دانشگاه تهران.
- بکاریا، س. (۱۳۹۷). *رساله جرایم و مجازات‌ها* (ترجمه م. اردبیلی). مجمع علمی و فرهنگی مجد.
- بنتام، ج. (۱۳۹۸). *اصول قانون‌گذاری و درآمدی بر اخلاق و حقوق* (ترجمه ح. باقری‌نیا). نشر میزان.
- خمینی، ر. (۱۴۲۱ ق.). *تحریر الوسیله* (ج ۲). مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
- شهید ثانی، ز. (۱۴۱۰ ق.). *الروضة البهية فی شرح اللمعة الدمشقية* (ج ۹ و ۱۰). انتشارات داوری.
- شهید ثانی، ز. (۱۴۱۳ ق.). *مسالك الافهام الى تنقيح شرائع الاسلام* (ج ۱۴ و ۱۵). مؤسسة المعارف الاسلامية.
- کانت، ا. (۱۳۹۳). *درس‌های فلسفه اخلاق* (ترجمه م. صانعی دره‌بیدی). انتشارات نقش و نگار.
- لمبروزو، چ.، فری، ا.، و گاروفالو، ر. (۱۳۹۶). *بنیان‌های جرم‌شناسی اثباتی و تحقیقی ایتالیا* (ترجمه ع. نجفی). نشر میزان.
- محقق حلی، ج. (۱۴۰۸ ق.). *شرائع الاسلام فی مسائل الحلال والحرام* (ج ۴). مؤسسه اسماعیلیان.

ب) قوانین مصوب مجلس شورای اسلامی و مجمع تشخیص مصلحت نظام

- مجلس شورای اسلامی. (۱۳۳۹). *قانون اقدامات تأمینی و تربیتی*.
- مجلس شورای اسلامی. (۱۳۷۳). *قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین*.
- مجلس شورای اسلامی. (۱۳۷۵). *قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم: تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده)*.
- مجلس شورای اسلامی. (۱۳۸۲). *قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح*.
- مجلس شورای اسلامی. (۱۳۹۰). *قانون نظارت بر رفتار قضات*.

- مجلس شورای اسلامی. (۱۳۹۲ الف). قانون آیین دادرسی کیفری (با اصلاحات و الحاقات ۱۳۹۴).
- مجلس شورای اسلامی. (۱۳۹۲ ب). قانون مجازات اسلامی.
- مجلس شورای اسلامی. (۱۳۹۲ پ). قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز (با اصلاحات ۱۳۹۴ و ۱۴۰۰).
- مجلس شورای اسلامی. (۱۳۹۹). قانون کاهش مجازات حبس تعزیری.
- مجلس شورای اسلامی. (۱۴۰۰). قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت.
- مجلس شورای اسلامی. (۱۴۰۲ الف). قانون دیوان عدالت اداری (با اصلاحات ۱۴۰۲).
- مجلس شورای اسلامی. (۱۴۰۲ ب). قانون شوراهای حل اختلاف و تشکیل دادگاههای صلح.
- مجمع تشخیص مصلحت نظام. (۱۳۶۷ الف). قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر (با اصلاحات و الحاقات بعدی).
- مجمع تشخیص مصلحت نظام. (۱۳۶۷ ب). قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء، اختلاس و کلاهبرداری.

پ) آیین‌نامه‌ها و تصویب‌نامه‌های هیئت وزیران و قوه قضاییه

- ریاست قوه قضاییه. (۱۳۹۵). آیین‌نامه نحوه اجرای قرارهای نظارت و تأمین قضایی.
- ریاست قوه قضاییه. (۱۳۹۷). آیین‌نامه اجرایی مراقبتهای الکترونیکی و نظارت قضایی (پابند الکترونیک).
- ریاست قوه قضاییه. (۱۴۰۰). آیین‌نامه اجرایی سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور.
- هیئت وزیران. (۱۳۹۳). آیین‌نامه اجرایی ماده (۷۹) قانون مجازات اسلامی (خدمات عمومی رایگان).
- هیئت وزیران. (۱۳۹۵). آیین‌نامه میانجی‌گری در امور کیفری.

ت) آرای وحدت رویه هیئت عمومی دیوان عالی کشور

- دیوان عالی کشور. (۱۳۷۱). رأی وحدت رویه شماره ۵۸۶ هیئت عمومی دیوان عالی کشور پیرامون ماهیت اجرای مجازات معلق پس از لغو.
- دیوان عالی کشور. (۱۳۹۴). رأی وحدت رویه شماره ۷۴۶ هیئت عمومی دیوان عالی کشور در خصوص الزامی بودن تعیین جایگزین حبس در جرایم تا ۳ ماه حبس.
- دیوان عالی کشور. (۱۳۹۶الف). رأی وحدت رویه شماره ۷۵۹ هیئت عمومی دیوان عالی کشور راجع به صلاحیت انحصاری دادگاه در احراز توبه و معافیت از کیفر.
- دیوان عالی کشور. (۱۳۹۶ب). رأی وحدت رویه شماره ۷۶۴ هیئت عمومی دیوان عالی کشور پیرامون آمره بودن سقف و کف قانونی در تعویق، تعلیق و آزادی مشروط.
- دیوان عالی کشور. (۱۳۹۹). رأی وحدت رویه شماره ۷۹۷ هیئت عمومی دیوان عالی کشور در خصوص جنبه تکلیفی و آمره ضوابط تخفیف قضایی ماده ۳۷ قانون مجازات اسلامی.
- دیوان عالی کشور. (۱۴۰۲). رأی وحدت رویه شماره ۸۳۲ هیئت عمومی دیوان عالی کشور پیرامون الزام دادگاه‌ها به تشدید مجازات بر پایه مقررات تکرار جرم در درجه شش.

ث) نظریات مشورتی اداره کل حقوقی قوه قضاییه

- اداره کل حقوقی قوه قضاییه. (۱۳۹۲). نظریه مشورتی شماره ۱۸۹۴/۹۲/۷ در خصوص تکلیفی بودن درج حداقل یکی از تدابیر الزامی ماده ۴۲ در تعویق مراقبتی.
- اداره کل حقوقی قوه قضاییه. (۱۳۹۳). نظریه مشورتی شماره ۸۴۷/۹۳/۷ پیرامون اختیارات دادگاه در افزایش مدت تعویق برای بار نخست تخلف.
- اداره کل حقوقی قوه قضاییه. (۱۳۹۴الف). نظریه مشورتی شماره ۵۹/۹۴/۷ راجع به احتساب ایام بازداشت قبلی در نصاب‌های آزادی مشروط.
- اداره کل حقوقی قوه قضاییه. (۱۳۹۴ب). نظریه مشورتی شماره ۲۱۴/۹۴/۷ در باب امکان اعمال تعویق صدور حکم در دادگاه تجدیدنظر استان.
- اداره کل حقوقی قوه قضاییه. (۱۳۹۴پ). نظریه مشورتی شماره ۵۸۴/۹۴/۷ راجع به الزام‌آور شدن تدابیر اختیاری ماده ۴۳ پس از انشا در دادنامه.
- اداره کل حقوقی قوه قضاییه. (۱۳۹۴ت). نظریه مشورتی شماره ۱۲۱۴/۹۴/۷ پیرامون عدم لغو تعویق یا آزادی مشروط به سبب ارتکاب تعزیر درجه ۸ و لزوم قطعیت حکم در جرم جدید.

- اداره کل حقوقی قوه قضاییه. (۱۳۹۴ث). نظریه مشورتی شماره ۱۴۳۲/۹۴/۷ درباره ماهیت غیرترافعی و قطعی بودن تصمیم دادگاه در رد یا پذیرش آزادی مشروط.
- اداره کل حقوقی قوه قضاییه. (۱۳۹۴ج). نظریه مشورتی شماره ۲۳۱۱/۹۴/۷ در خصوص اختیار مستقل قاضی اجرای احکام در صدور دستور جلب برای تفهیم شروط مراقبتی.
- اداره کل حقوقی قوه قضاییه. (۱۳۹۴چ). نظریه مشورتی شماره ۲۶۵۴/۹۴/۷ راجع به منع قانونی تمدید یا لغو نظام نیمه آزادی بر اثر تخلف از دستورها به دلیل خلأ تقنینی ماده ۵۷.
- اداره کل حقوقی قوه قضاییه. (۱۳۹۵الف). نظریه مشورتی شماره ۱۰۷۵/۹۵/۷ پیرامون انحصار وظیفه قاضی اجرای احکام به تفهیم دستورهای صریح دادنامه.
- اداره کل حقوقی قوه قضاییه. (۱۳۹۵ب). نظریه مشورتی شماره ۱۸۴۳/۹۵/۷ راجع به الزامی بودن سقوط کیفر در درجات ۶ تا ۸ در صورت احراز توبه.
- اداره کل حقوقی قوه قضاییه. (۱۳۹۵پ). نظریه مشورتی شماره ۲۸۳۰/۹۵/۷ پیرامون ماهیت معافیت از کیفر به عنوان احراز مجرمیت بدون تحمیل مجازات و سوءپیشینه.
- اداره کل حقوقی قوه قضاییه. (۱۳۹۵ت). نظریه مشورتی شماره ۲۹۰۲/۹۵/۷ در باب صلاحیت دادگاه رسیدگی کننده به جرم جدید در صدور دستور لغو تعلیق سابق.
- اداره کل حقوقی قوه قضاییه. (۱۳۹۹الف). نظریه مشورتی شماره ۴۸۱/۹۹/۷ راجع به منع تخفیف مضاعف پس از تبدیل حبس به جزای نقدی در بند (ب) ماده ۳۷.
- اداره کل حقوقی قوه قضاییه. (۱۳۹۹ب). نظریه مشورتی شماره ۹۰۸/۹۹/۷ در خصوص عدم سمت و حق اعتراض شاکی خصوصی نسبت به تصمیمات آزادی مشروط و پابند الکترونیک.
- اداره کل حقوقی قوه قضاییه. (۱۳۹۹پ). نظریه مشورتی شماره ۹۵۴/۹۹/۷ پیرامون خروج قطعی تعزیرات درجات ۷ و ۸ از شمول تکرار جرم.
- اداره کل حقوقی قوه قضاییه. (۱۳۹۹ت). نظریه مشورتی شماره ۱۹۲۰/۹۹/۷ در باب نحوه احتساب روزه روز ایام بازداشت قبلی در جزای نقدی روزانه وفق ماده ۷۱.
- اداره کل حقوقی قوه قضاییه. (۱۴۰۰). نظریه مشورتی شماره ۷۶۰/۱۴۰۰/۷ در خصوص تفکیک ضمانت اجرای خروج از محدوده مکانی پابند از دستورهای مراقبتی عام.